

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 3

25. Februar

61. Aarg.

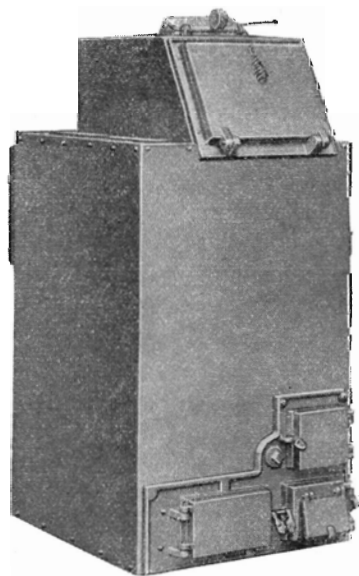
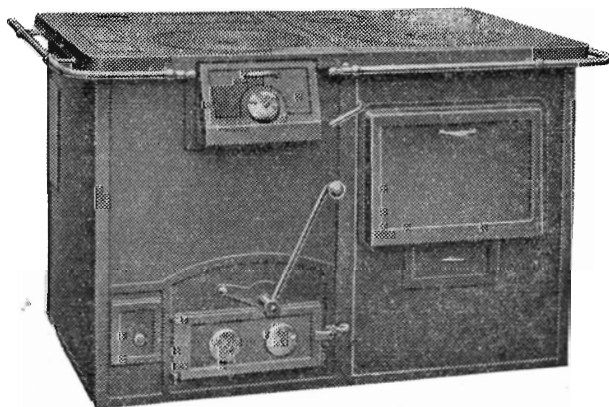
UDGIVET AF DET DANSKE HEDESELSKAB

1940

„Carna“
Centralvarme-
Kedler og Komfurer

Specielle Konstruktioner for Fyring med

Brænde og Tørv.

A. BOLL
HERNING

Telefon 326 (2 Ledn.)

Sydvestjyske Teglværkers Salgskontor
 Telefon 58 Ølgod Telefon 58

Røde - 1 1/2" — 12" - Drænrør.

Tilkøres overalt paa Sjælland.

Akts. Frederiksholms Tegl- & Kalkværker.
 Vesterbrogade 12 — København V. — Central 282.

Drænrør.

Røde Drænrør fra 2" — 8" altid paa Lager. Forlang Tilbud.

1/8 Aalborg Teglværker.
 Vesterbro 58. Telf. 24 & 305.

Vore anerkendte
- RØDE DRÆNRØR -

føres altid paa Lager fra 2" til 8".
 Tilbud til Tjeneste.

A/S Gammelgaard Teglværk, Skive.
 Telefon 187.

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
 Telefon 921

Normrør

med Garantimærket

Imprægnering

— Brøndrør —

Ellidshøj Kridt- og Kalkværker

ved Chr. Sørensen.

Telefon 4. **Ellidshøj St.** Telefon 4.

Fabrikation af prima Jordbrugskalk (90 %), pulveriseret og upulveriseret, samt Foderkridtmel til billigste Dagspriser.

Foreninger indrømmes Rabat.

**Hornbæk
 Cementvare-
 og
 Mørtelfabrik**
 Marius Ødum
 Telefon 400 Randers

Kun -mærkede
 Varer føres
 Største Lager
 Bedste Kvalitet
 Forlang Tilbud

J. C. HALVORSEN
Kroghsgades Cementstøberi
AARHUS

Kontor: Dannebrogsgade 20
 Telf. 5019—5020

Imprægneret Cementrør, anerk. af
 Autoriteterne som fuldstændig
 Erstatning for glass. Lerrør.
 Monierrør. Maskinstampede
 Rør. Brøndringe.

Dagens billigste Pris.

— — Forlang Tilbud. — —

Røde Drænrør

indtil 16" Diameter.

A/S Hvorslev Teglværk

pr. Ulstrup.

Telefon 67 Ulstrup.

**Spedalsø
 Cementvarefabrik.**

R. Jensen. — Indeh. J. Jensen.
 Tlf. 504. **Horsens.** Tlf. 504.

Imprægnerede Rør
 efter Ingeniørfor-
 eningens Normer.
 Drænrør i forsk. Di-
 mens. fra 10-50 cm.
 — Brøndringe. —

FORLANG TILBUD.

**Bjerringbro
 Cementvarefabrik**

ved Th. Petersen

Telf. 111, Bjerringbro

Alle -mærkede Rør

Imprægnerede
 og uimprægnerede

Stort Lager

Altid leveringsdygtig

RØDE DRÆNRØR

TAGSTEN

MURSTEN

Kählers Teglværk

Korsør

Nivaagaards Teglværk.

Telf. Nivaa Nr. 9. Nivaa St.

Drænrør i alle Dimensioner
 fra 2" til 15". — **Lerrør** med
 og uden Muffe fra 6" til 15"

— Forlang Tilbud. —

Midtjydske Teglværkers Salgskontor

Drænrør - Mursten - Tagsten - Radialsten

Telefon 1330

Viborg

Jernbanegade 12

A/S FISKBÆK BRIKET FABRIK

BRUNKULSBRIKETTER & RENHARPEDE BRUNKUL

Kontor: Aarhus
Aaboulevarden 7
Telefon: 5710

Fabrik: Fiskbæk
pr. Herborg
Telefon: Herborg 12

RIBE

Brændekaminer
til Opvarmning
af flere Værelser
Kappe af poleret
Staalplade og
Marmordækplade
FLERE STØRRELSER

HENVEND DEM TIL VORE FORHANDLERE ELLER TIL OS

A/S **RIBE JERNSTØBERI · RIBE**
GRUNDLAGT 1848 · TLF. 2 61 (2 LINIER)

Teknisk Fælleskontor:
Dansk Træbeton Central,
Bruunshaab pr. Viborg.
Tlf. Viborg 941.

SKIVE
DISKONTOBANK

Kontortid 9-12 og 2-5

Filial i Haderup

Aktieselskabet

Vejle Bolte- & Møtrikfabrik.

Grundlagt 1899.

Telefoner 2120.

Telegr.-Adr.:
Boltefabriken.

**Alle Slags Bolte Skruer,
og Skinnespiger.**

Leverandør til
De danske Statsbaner.

A/S L. Hammerich & Co.
Specialforretning i Bygnings-
artikler. Grundlagt 1854.
Telefon Nr. 7050 (3 Linier),
Aarhus.

A/s Varde Staalværk, Varde.

1. Kl. Staalstøbegods til Tip-
vognshjul, Bremseklodser og
andet Entreprenørmateriel. —

Ildbestandigt „Vardan“. — Manganstaal.

Den sjællandske Bondestands Sparekasse
Vestervoldgade 107 København V

77 Kontorsteder paa Sjælland

ALLE SPAREKASSEFORRETNINGER UDFØRES

Sønderjyllands Kreditforening i Haderslev

yder Laan mod 1. Prioritets Ret i Land- og By-Ejendomme i de sønderjydske Landsdele.
Udlaan 31. Marts 1939: 178,415,654 Kr. . . . Reserver: 7,591,239 Kr.
Kasseobligationer af 3., 4., 5. og 6. Serie nyder ubetinget Rentegaranti af den danske Stat.
Amortisationstid i disse Serier højst 45 Aar.

Holbæk.
Tlf. 1213
(4 Lin.)

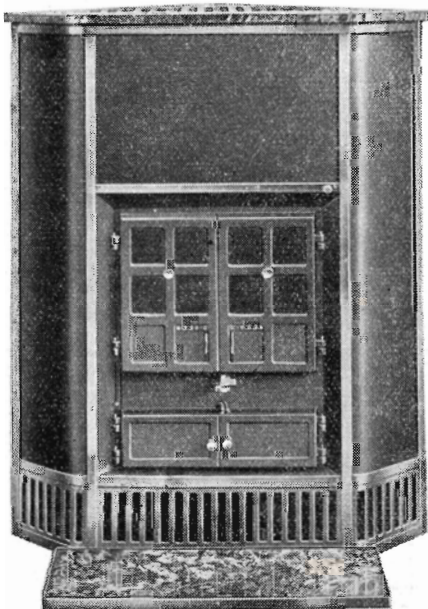
HOTACO

København.
Ewaldsensvej 12.
Tlf. Centr. 6913
(2 Lin.)

Holbæk Tagpap- & Cementvarefabriker A/S.

Betonrør af enhver Art til Afvanding og Kloakeringer.
H. T. C.s specielle imprægnerede Rør til syreholdig Jordbund, anvendt af Hedeselskabet, Grundforbedringsudvalgene, Kommuner etc.
Leveres overalt. — Forlang Tilbud.

Hess' Brændekaminer

har Rundtræk

og derfor

stor Nyttevirkning
og Varmeevne

SKÆRM AF POLERET STAALPLADE
MARMOR DÆKPLADE MED FORNIK-
LET RIST SAMT MARMORFORLIGGER

C. M. HESS'

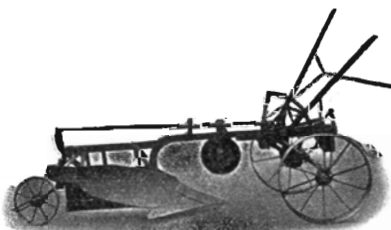
Fabriker A/s - Vejle

FORHANDLERE OVERALT

Hotel Herning.

Telf. 21-41.

▼
Byens første Hotel.

„Fraugde“

Hede- og Moseplow

18"-25" Skærbredde

Plovfabrikken

„Fraugde“

Odense

Andels-Anstalten Tryg

tegner alle Arter af Livsforsikringer.

Hovedkontor: Rosenørnsallé 1 — København.

AALBORG TAFFEL AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 3

— 25. Februar 1940.

— 61. Aarg.

Indtrædende Medlemmer indtegnes hos Selskabets Forretningsførere. Medlemsbidraget er enten aarlig mindst 5 Kr. eller en Gang for alle mindst 100 Kr. Større Bidrag modtages gerne. Korrespondancer og Afhandlinger bedes sendt til Hedeselskabets Hovedkontor, Viborg. Tidsskriftet udgaar 1 Gang om Maanedn og sendes uden Vederlag til Selskabets Medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets Hovedkontor, Viborg. Annoncepris 25 Øre pr. mm. Oplag 10.000 Eksempl.

Indhold: Hedeselskabets Forretningsførere. — Gave. — En principiel Afgørelse. — To Dødsfald. — Hedeselskabets Moseundersøgelser i Præstø, Frederiksborg og Københavns Amter. — Afvanding af Tørvemoser og Læggepladser. — Hedeselskabets Kalktrangsundersøgelser i Aaret 1939. — Mindeord om Bankdirektør V. Eigtved. — Hedeselskabets Elevskole. — Fra Hedeselskabets Grundforbedringsvirksomhed. — Læplantningssagen. — Litteratur: Skandinaviens Bladmosseflora. — Drænrørs Materialekvalitet (Slutning). — De gamle fortalte. — Understøttelsesfondet for Hedeselskabets Tjenestemænd. — Mindre Meddelelser. — Som Bilag 3 Kort over Moserne i Præstø, Frederiksborg og Københavns Amter.

Hedeselskabets Forretningsførere.

I Anledning af at Hedeselskabets hidtidige Forretningsfører for *Vejen Distrikt*, Forretningsfører *Strøm*, Vejen, er afgaaet ved Døden, har Gaardejer *J. H. Klockmann*, »Bakkegaard«, Vejen, overtaget dette Hverv.

GAVE.

Arkivar, Dr. phil. *William Christensen*, København, der i en Aarrække har tilstillet Det danske Hedeselskab et ekstraordinært Bidrag paa 100 Kr., har ogsaa for 1939 skænket Hedeselskabet et saadant Beløb.

En principiel Afgørelse.

En Strid om Seljerøn for Landvæsenskommission.

I Fjor Sommer bragte Hedeselskabets Tidsskrift en Meddelelse om, at De samvirkende Plantningsforeninger paa sit Aarsmøde i Kolding havde vedtaget at søge en Sag vedrørende en Læhegnsplantning fra Faarup ved Aarhus, der havde været behandlet for Hegnssyns-

mænd, frem til principiel Afgørelse gennem de Appel-Instanser, det maatte være nødvendigt.

Den endelige Afgørelse i Sagen foreligger nu og er af overordentlig stor Interesse.

Som det vil erindres, drejede Sagen sig om, at Lærer Korsbæk, Faarup, i Foraaret 1939 havde plantet en Række Seljerøn i det 280 Meter lange Skel ind til en Nabo. Plantningen var foretaget 25 cm inde paa Lærer Korsbæks egen Grund, saaledes at det vilde være muligt at foretage Rensning af Planterækken uden at genere Naboen eller komme ind paa dennes Grund. Der havde hidtil intet Hegn været mellem de to Parceller.

Under Henviſning til, at en saadan Plantning i Fl. Hegnsloven af 6. Marts 1869 maatte være ulovlig, krævede Naboen Sagen for Hegns-synsmændene og Seljerønrækken flyttet 1 Alen længere ind paa Lærer Korsbæks Grund samt for Fremtiden holdt nede i en saadan Højde, at den ikke skyggede over eller generede Nabovens Mark. Naboen hen-viste her til Lovens § 9, 1. Stykke, hvori det hedder, at enhver af Parterne kan modsætte sig, at et nyt Hegn dannes ved at plante høj-stammede Pile, Popler eller andre egentlige Træer.

Hegnssynsmændenes Kendelse gik — som ogsaa tidligere refereret — ud paa, at Lærer Korsbæk ved Plantningen af den omtalte Selje-rønrække havde overtraadt Loven og skulde flytte Planterne den krævede Alen ind samt holde dem nede i den krævede Højde. Om-kostningerne ved Hegnssynsmændenes Kendelse paalagdes Lærer Korsbæk.

Det var denne Afgørelse, som Lærer Korsbæk fik Plantnings-foreningernes og Hedeselskabets Støtte til at appellere. Kendelsen paaankedes til en Landvæsenskommission, og under Sagens Behandling for den af Aarhus Stiftamt nedsatte Kommission har Lærer Korsbæk principalt paastaaet Sagen afvist fra Hegnssynsmændene, under Paa-beraabelse af, at den paagældende Plantning, der er foretaget inde paa hans egen Grund, ikke er at anse for et Hegn, paa hvilke Bestem-melserne i Lov af 6. Marts 1869 er anvendelige; subsidiært har han paastaaet Hegnssynsmændenes Kendelse forandret derhen, at den af ham foretagne Plantning kendes lovlig.

Under Hensyn til, at Lærer Korsbæk til Støtte for sin Paastand særlig har henvist til Bestemmelsen i Hegnslovens § 9, 1. Stykke, 1. Led, har Kommissionen indhentet en Erklæring fra Landbohøjskolen. Forstanderen for Højskolens Havebrugsafdeling har i Erklæringen udtalt følgende: »Seljerøn plantet med 1 Meter Afstand og klippet paa sædvanlig Maade paa Siderne 2 Gange om Aaret vil efterhaanden vokse sammen og danne en Hæk, hvis Højde efter Ønske og Formaal

kan være fra 1,5 til f. Eks. 6 m. Tildannelsen af en saadan Hæk adskiller sig ikke fra den, der anvendes overfor Tjørnehække. . . . En Hæk af Seljerøn vil i ingen Henseende faa Karakter af egentlige Træer«.

Saa vel Lærer Korsbæk som Naboen havde for Kommissionen erklæret, at ingen af dem ansaa de plantede Seljerøn for Fælleshegn. paa hvilke Hegnsloven kunde finde Anvendelse, og Landvæsenskommissionen afsagde herefter en Kendelse, der gav Lærer Korsbæk Medhold, saaledes at Spørgsmaalet om den foretagne Plantning af Seljerøn ikke henhører under Hegnssynsmyndighederne, og Sagen afvises fra Hegnssynsmændene, ligesom den indankede Hegnssynskendelse vilde være at ophæve.

Landvæsenskommissionens Kendelse siger yderligere, at Omkostningerne skal deles mellem Lærer Korsbæk og hans Nabo.

I Kendelsen er det her for første Gang fastslaaet, at et Hegn af klippet Seljerøn ikke er at betragte som »Hegn af egentlige Træer«, men som Hæk.

To Dødsfald.

Fhv. Skovfoged og Plantør, *Christen Jensen*, Sparkjær, er den 22. Januar afgaaet ved Døden i en Alder af 87 Aar.

Gamle Christen Jensen knyttedes til Hedeselskabets Plantningsafdeling som Opsynsmand ved Finderup Plantage 1. April 1890 og var saaledes en af de ældste tilbageværende fra den store Plantningstid i Slutningen af Aarhundredet. Omkring 1900 forflyttedes han fra Finderup Plantage til Plantagen »Dalgas«, hvor han udførte et trofast og dygtigt Arbejde i Aarene, indtil han i 1925 tog sin Afsked.

— For et Par Aar siden maatte Bestyreren af Mose- og Engafdelingens Kontor i Hjørring, Assistent *N. C. Madsen*, tage sin Afsked paa Grund af tiltagende Svaghed. Denne Svaghed tog til, og den 24. Januar afgik Assistent Madsen ved Døden, 55 Aar gammel.

N. C. Madsen, der havde været knyttet til Hedeselskabet siden 1926 var, Landbrugskandidat og tidligere knyttet til Hjørringegnens Landboforeninger bl. a. som Grundforbedringskonsulent, saaledes at han derigennem havde erhvervet sig et indgaaende Kendskab til Egnens Befolkning, der kom ham til Gode i Hedeselskabets Tjeneste. Han var en støt og rolig Mand, der var vellidt og nød almindelig Tillid i sin Gerning.

Hedeselskabets Moseundersøgelser.

Beretning om Undersøgelserne i Præstø, Frederiksborg og Københavns Amt.

Af Afdelingsleder *Fridlev Thøgersen.*

I en Artikel i sidste Nummer af Hedeselskabets Tidsskrift er omtalt Planen for de systematiske Moseundersøgelser, hvortil henvises. og desuden er berørt disse Undersøgelser Fremme i al Almindelighed i jyske Amter, ligesom Resultaterne fra to nordjyske og de sønderjyske Amter er behandlet i særlige Afsnit.

I det følgende skal meddeles Resultatet af Moseundersøgelserne i tre Amter paa Sjælland, nemlig Præstø, Frederiksborg og Københavns Amt, hvor Markarbejdet blev afsluttet sidste Efteraar. Det er endvidere Hensigten meget snart at udsende Beretning om Undersøgelserne i de øvrige Amter paa Sjælland samt Maribo Amt.

Paa Fyn og omliggende Øer er der endnu lidt Markarbejde at udføre i Moserne, men Undersøgelserne ventes dog at kunne afsluttes. saa Beretning for de fynske Amter kan udsendes først paa Sommeren.

Moser i Præstø Amt.

Undersøgelsen er udført i Aaret 1939.

Markarbejdet er i Hovedsagen udført af Landbrugskandidat H. Matthiesen.

Antallet af undersøgte Moser, paa over 5 ha i Præstø Amt udgør 61, omfattende et samlet Areal paa 3469 ha. Der er udtaget 437 Tørveprøver til Undersøgelse for Indhold af Aske, en Del tillige for Indhold af kulsur Kalk. Endvidere er, især fra Moser af Klasse II og III, udtaget 35 Prøver til Bestemmelse af Tørvens Brændværdi og Indhold af Svovl.

I efterfølgende tabellariske Oversigt er Moserne grupperet efter den foretagne Klassificering, og der er givet Oplysning om de undersøgte Mosers Beliggenhed, Arealstørrelse, Tørvens Gennemsnitsdybde samt Askeindhold. For Moserne af Klasse III er yderligere anført største Tørvedybde, det beregnede Indhold af Raatørv og Tørvens Brændværdi.

Det fremgaar af Tabellen, at der til de i Planen for Undersøgelserne anførte tre Klasser af Mose er henført følgende Arealstørrelser:

Moser af Klasse	I	830	ha	
»	»	»	II	1199 »
»	»	»	III	1440 »

m. 13.535.683 Tons Raatørv.

Ialt i Præstø Amt: 3469 ha

Det samlede Areal i Præstø Amt udgør ifølge Statistikken 169.278 ha, Landbrugsarealet 135.482 ha. Herefter udgør Mosearealet 2,0 pCt. af det samlede Areal og 2,6 pCt. af Landbrugsarealet.

De enkelte Mosearealers Beliggenhed fremgaar af vedhæftede Oversigtskort, hvor de anførte Numre svarer til Numrene i Tabellen.

Oplysninger for den enkelte Mose vedrørende Ejendomsforhold, Overfladeforhold, Tørvemassens Beskaffenhed o. a. kan faas ved Henvendelse til Hedeselskabet, Viborg.

Moserne af Klasse I. Moserne under denne Klasse er Lavmoser, hvoraf godt en Trediedel findes langs Tryggvælde Aa paa Stevns.

Til Trods for at Tørvemassen maa betegnes som ikke egnet til Fremstilling af Brændtørv, fremstilles der dog stedvis i disse Moser en Del primitivt æltede Tørv af ringe Kvalitet.

Moserne af Klasse II er ligeledes ganske overvejende Lavmoser. De adskiller sig fra fornævnte Gruppe ved, at Askeindholdet er mindre. Moserne er jævnt fordelt over hele Amtet, og de udnyttes som Helhed stærkt i den lokale Forsyning med Tørv. Afdrivningen er imidlertid ofte mangelfuld, saaledes at de afgravede Arealer efterlades i ujævn Stand til Ulempe for det efterfølgende Kultiveringsarbejde.

De fleste af Moserne er stærkt overgravet og enkelte er endog snart afgravet. Det gælder f. Eks. store Dele af *Køng*, *Lundby* og *Sværdborg* Moser. Fremstillingen af Tørv i disse Moser opgives forøvrigt at være indstillet, da man efter den stedfundne Afvanding mangler Vand til Æltningen.

Moserne af Klasse III. Lidt over Halvdelen af Amtets Areal under denne Klasse er Højmose, overvejende beliggende i Herlufmagle Sogn. Resten er fortrinsvis Lavmose fordelt ret ligeligt over Amtet. Den betydeligste af Moserne er *Holmegaards Mose*, hvor der tidligere er fremstillet store Mængder af Maskintørv. Det gælder iøvrigt for de fleste af Moserne under denne Gruppe, at den industrielle Udnyttelse gaar tilbage til Aarene omkring 1920. I de senere Aar har der kun været Tale om Produktion til eget Forbrug. I *Birkemose* er fornylig paabegyndt Udnyttelse af det øverste Lag til Fremstilling af Tørvestrøelse.

Paa Møen findes *Budsemarke* og *Raaby Mose*, der ikke er særlig gode; men de er de eneste brugbare Moser, der findes paa Øen.

Af Moser under Klasse IV findes ingen i Amtet.

I de fleste af Moserne i Præstø Amt er der foretaget Afvanding med Henblik paa Kultur. Disse Foranstaltninger vil samtidig forøge Mulighederne for Tørvproduktionen. Holmegaards- og tilstødende Moser er ikke tilstrækkeligt afvandet, og den ret høje Vandstand vil stedvis vanskeliggøre Udnyttelsen af disse Arealer.

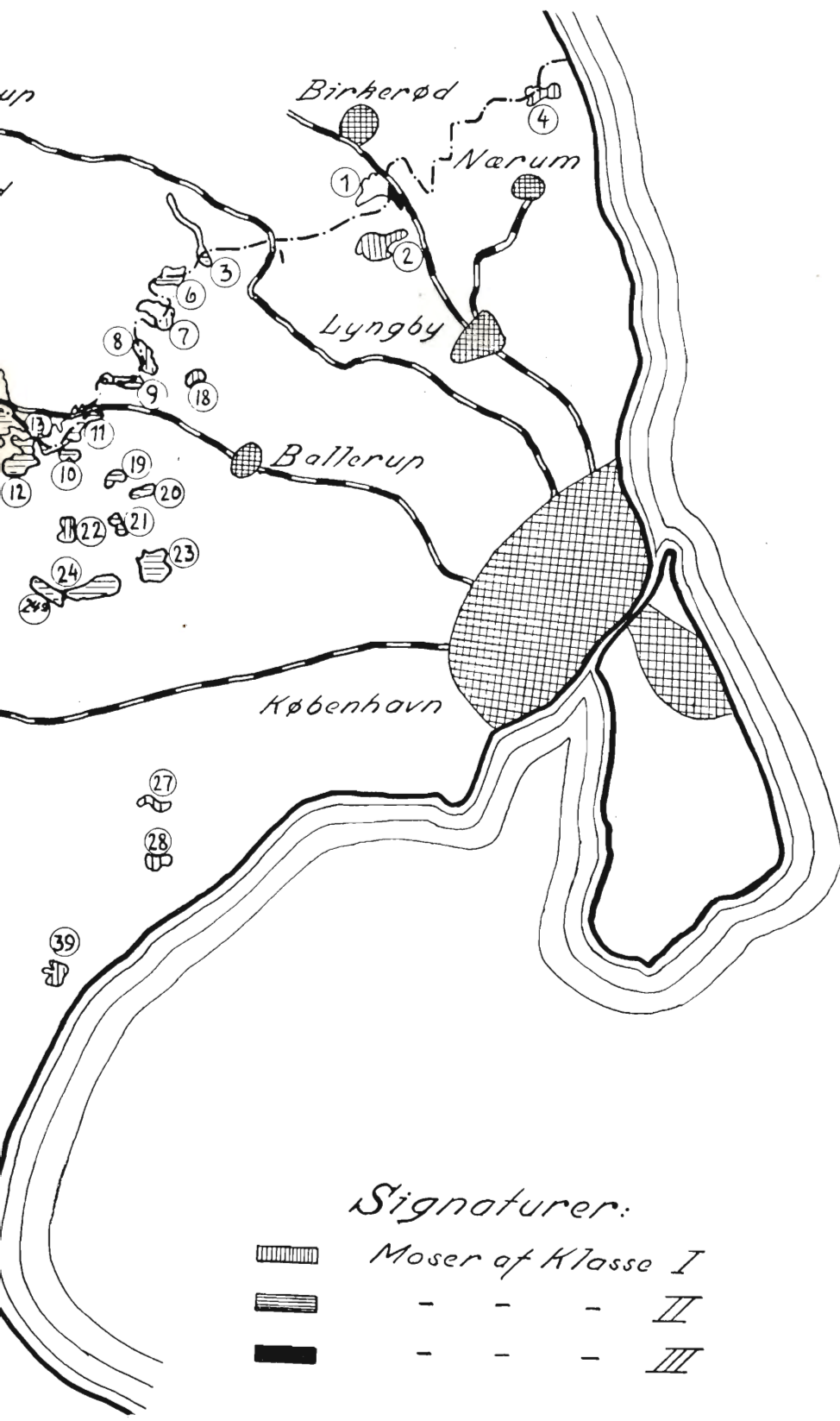
Præstø Amt. Moser af Klasse I.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
1	Spang Almose	Tyvelse	Lavmose	6	2,0	24	
6	Limens- og Torden- mose	Thureby	do.	24	1,0	25	
8	Engene ved Trygge- vælde Aa	Spjellerup, Smerup Alslev, Karise, Hellested, Haarlev, Vaarpelev, Taarnby, Strøby	do.	355	2,0	22	
11	Knoldeng	Herlufmagle	do.	10	1,8	17	
35	Hammer Enghave . . .	Hammer	do.	4	1,3	18	
36	Ring Enghave	Hammer	do.	22*)	0,5	19	*) + 17 ha, som er afgravet
45	Ambæk Moser	Jungshoved	do.	29	2,5	20	
54	Kulsø Moser	Vordingborg Ls., Kalleha- ve, Øster Egesborg	do.	10	1,6	18	
56	Borremose	Borre	do.	220	0,6	16	
57	Flæskemose	Damsholte	do.	9	1,2	22	
58	Marienburg Mose . . .	Damsholte, Fanefjord	do.	105*)	1,5	25	*) + 4 ha, som er afgravet
60	Raabysø Mose	Borre	do.	29	1,0	21	
	Ialt			823			

Præstø Amt. Moser af Klasse II.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
3	Tybjerg Mose	Tybjerg	Lavmose	15	0,9	11	
4	Torpe Mose	Herlufmagle	do.	35*)	0,6	16	*) + 6 ha, som er afgravet
7	Uglemose	Enderslev	do.	5	1,5	17	
9	Gjorslev Mose	Magleby	do.	25	1,8	14	
10	Træløse Mose	Skjelby	do.	13	2,0	10	
	At overføre			93			

... i Københavns Amt.

Signaturer:

	<i>Moser of Klasse I</i>
	- - - II
	- - - III

Mose

Slanger

Frederikssund

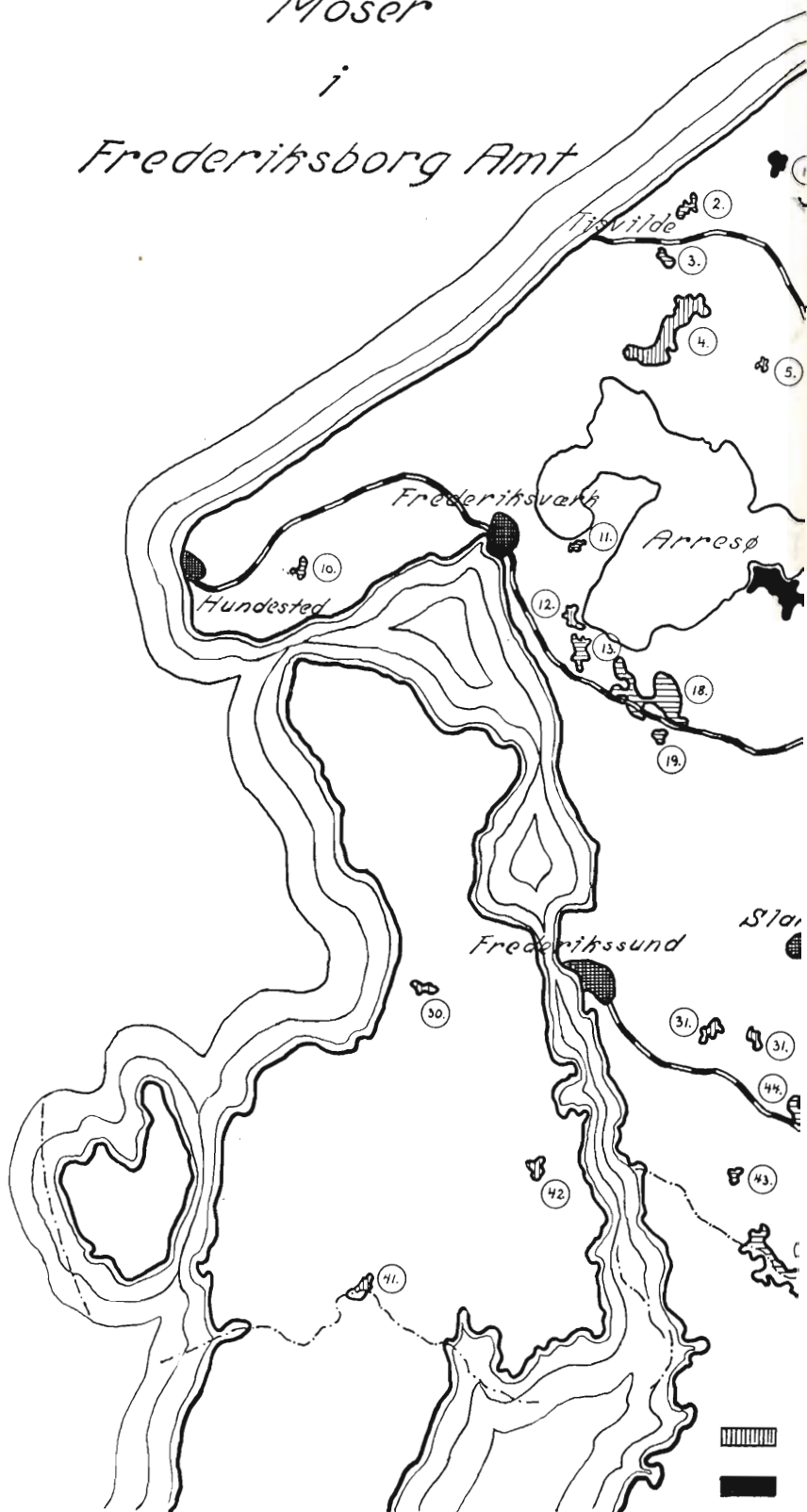
Roskilde

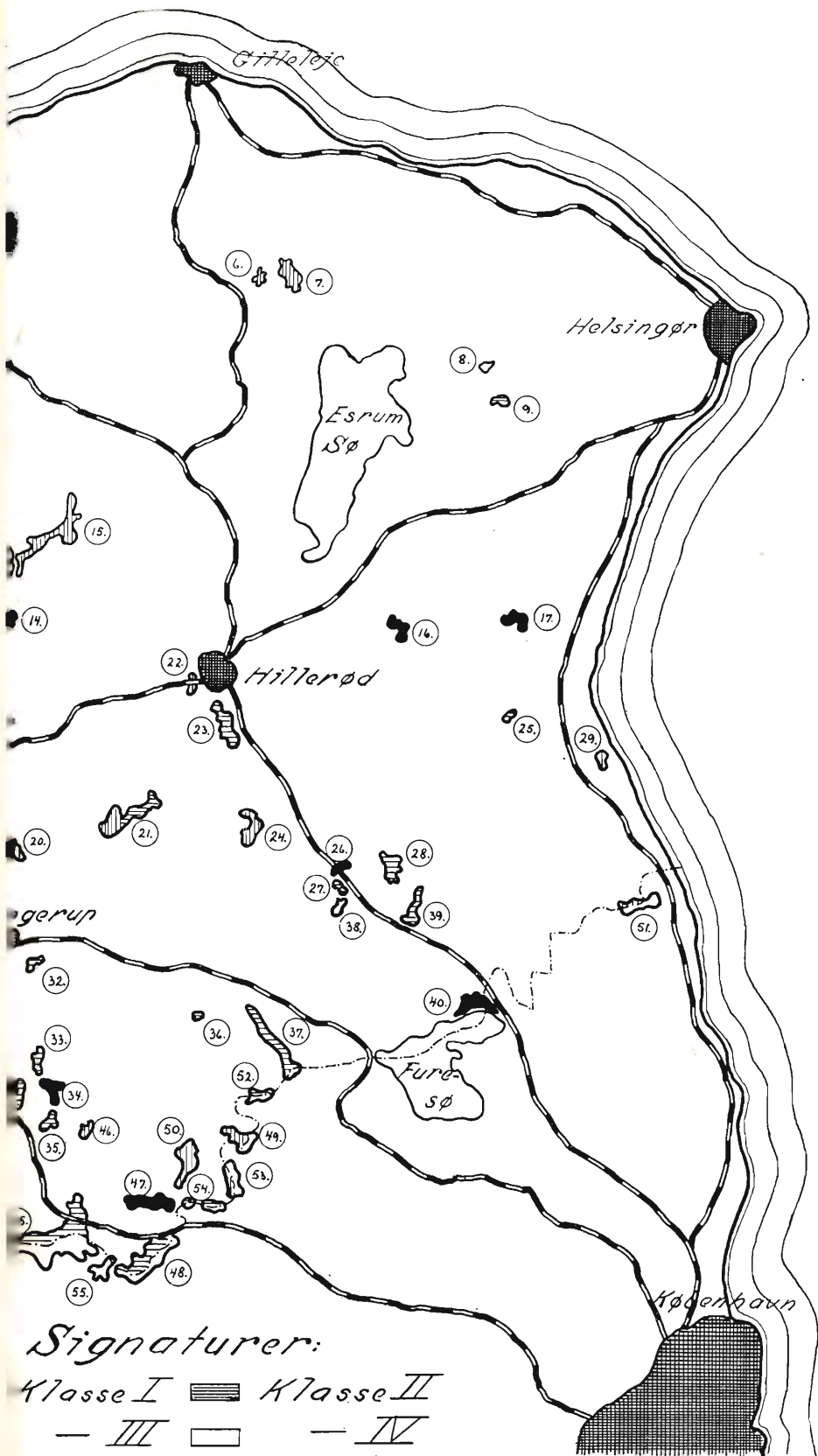
Ringsted

Høge

Moser
i
Frederiksborg Amt

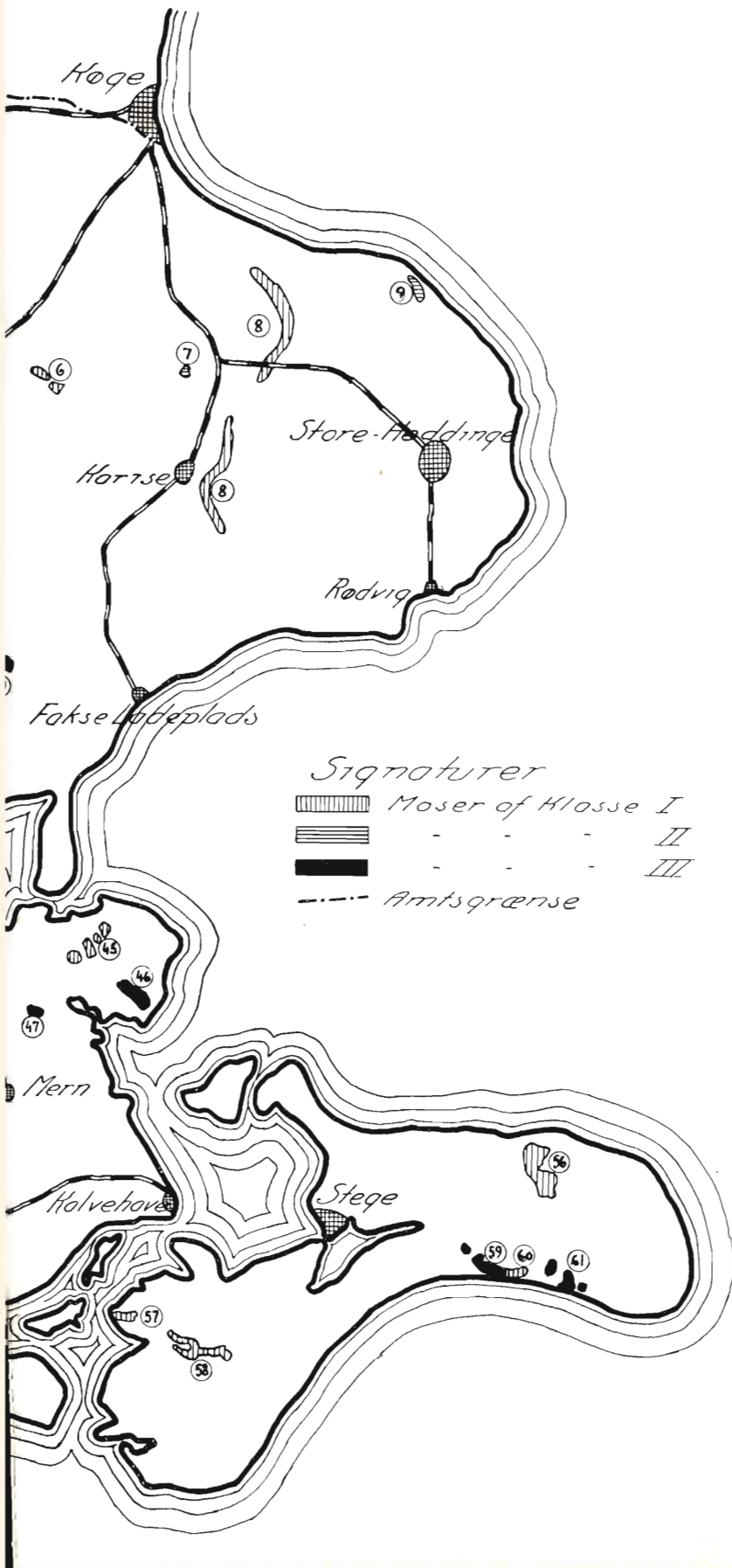

Signaturer:

Klasse I	▬▬▬	Klasse II	▮▮▮
— III	▭	— IV	▭

Moser i Præsto Amt

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
	Overført...			93			
12	Nørremose	Rislev, Skjelby, Herlufmagle	Lavmose	21	1,5	14	
20	Gjerdrup Mose	Rislev	do.	7	1,5	9	
21	Slagsmose	Rislev	do.	20*)	1,6	13	*) + 3 ha, som er afgravet
22	Porsmose	Toksværd, Testrup	do.	265	1,6	15	+ 17 ha i Sorø Amt
23	Vester Egede Mose . .	Vester Egede, Ulsø, Bråaby	do.	57*)	2,3	15	*) + 2 ha, som er afgravet. + 28 ha i Sorø Amt.
24	Fredskov Mose	Næstelsø	do.	4	3,0	6	
25	Sørup Moser	Toksværd	Lav- og Over- gangsm.	12	2,0	7	
26	Dysted Mose	Toksværd	Højmose	5	3,0	8	
28	Flintemose	Everdrup, Snesere	do.	11	3,0	9	
30	Lillelyng	Kongsted	Lavmose	7	2,5	11	
32	Skovmølle Mose	V.-Egesborg	do.	9	1,9	11	
34	Engene ved Lov	V.-Egesborg og Hammer	do.	16	0,5	13	
38	Snesere Moser	Snesere	do.	16	3,5	12	
40	Hundstrup Mose	Hammer, Snesere, Baarse	do.	27	2,0	14	
41	Birkemose ved Risby .	Baarse	do.	11	0,8	8	
42	Lundby Mose	Hammer, Lundby	do.	95*)	0,7	15	*) + 70 ha, som er afgravet
43	Køng Mose	Køng	do.	111*)	0,7	15	*) + 221 ha, som er afgravet
44	Sværdborg	Køng, Sværdborg	do.	55*)	0,8	16	*) + 108 ha, som er afgravet
48	Maglemose ved Mern .	Mern, Øster- Egesborg	do.	23	1,8	17	
49	Rosenfeld Mose	Kastrup	do.	74	1,2	17	
50	Barmose	Kastrup, Sværdborg	do.	171*)	0,6	15	*) + 84 ha, som er afgravet
51	Ørslev Mose	Ørslev, Kastrup	do.	91*)	1,5	19	*) + 20 ha, som er afgravet
55	Vaarmose	Ø.-Egesborg	do.	5	3,0	6	
	Ialt			1206			

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose-Type	Areal ha	Tørvedybde i Meter	
					Største	Middel
2	Glumsø Moser	Skjeldby, Glumsø, Bavelse	Lavmose	90	4,0	2,0
5	Hækkerup Mose	Herlufmagle, Tybjerg	Lav- og Overgangs- mose	37	+ 6,0	2,3
13	Herlufmagle Mose . . .	Herlufmagle	Højmose	45*)	3,0	1,5
14	Spragelse Mose	Herlufmagle	do.	88*)	2,5	1,7
15	Nyskær	Herlufmagle	Høj- og Overgangs- mose	61	2,0	1,5
16	Holmegaards Mose . . .	Herlufmagle, Olstrup, Fensmark	Højmose	506*)	5,0	2,5
17	Broksø Porsmose	Herlufmagle	Høj- og Lavmose	78	3,2	1,7
18	Birkemose	Herlufmagle	do.	41	3,0	1,6
19	Studemose	Olstrup	Lavmose	127	3,0	1,7
27	Brandelev	Næstelsø, Mogenstrup	Højmose	31	+ 5,0	2,5
29	Taageskov Mose	Everdrup	do.	7	+ 7,0	3,5
31	Kongsted Lyng	Kongsted, Fakse	do.	29	+ 5,0	2,3
33	Myrup Mose	Vester-Egesborg	Lavmose	10	4,5	2,5
37	Blangslev Enghave . . .	Everdrup, Snesere	do	56	4,5	2,5
39	Brøderup Mose	Snesere	do	5	+ 5,0	3,5
46	Stavreby Lyng	Jungshoved	Lav- og Overgangs- mose	75	2,2	1,2
47	Tjørnehoved Mose . . .	Allerslev	Lavmose	6	+ 6,0	5,0
52	Lindesø Mose	Ørslev, Vordingborg Ls.	do.	32	3,4	2,2
53	Rismose	Vordingborg Ls	do.	29	3,5	2,2
59	Raaby Mose	Elmelunde	do.	57*)	+ 3,0	1,5
61	Budsemarke Mose	Magleby, Borre	do	30	+ 3,0	1,5
	Ialt			1440		

Moser af Klasse III.

Antal Tørv pr. Ton	Indhold af Raatørv Tons	Aske- indhold i % Middel	Brændværdi i V. E.		Anmærkning
			Absolut	Nyttig	
2500	234.000	13	3873	3499	
3000	92.204	8	3850	3475	
3000	73.125	4	3870	3488	*) + 2 ha, som er afgravet
2800	173.712	7	3625	3253	*) + 2 ha, som er afgravet
3000	99.125	7	3959	3573	
2800	1468.918	7	3928	3549	*) + 34 ha, som er afgravet
2500	172.380	3	3853	3477	
3000	71.053	7	3784	3410	
3000	233.934	12	3532	3173	
3000	83.948	8	3956	3578	
3000	26.544	3	3935	3548	
2800	77.430	11	3894	3517	
2600	31.250	7	3650	3279	
2600	175.000	13	3578	3212	
2500	22.750	8	3724	3352	
2500	117.000	12	3772	3401	
2500	39.000	10	3583	3219	
2500	91.520	11	3460	3100	
2500	82.940	11	3512	3155	
2500	111.350	16	3572	3217	*) + 7 ha, som er afgravet
2500	58.500	13	3611	3249	
	3535.683				

Moser i Frederiksborg Amt.

Angaaende Planen for Moseundersøgelserne henvises til Hedeselskabets Tidsskrift Nr. 2, 1940.

Undersøgelsen er udført dels i 1921 og dels i 1939. Markarbejdet er udført af Civilingeniør Th. Mogensen og Landbrugskandidat Th. Th. Hove.

Der er i Frederiksborg Amt undersøgt ialt 55 Moser, omfattende et samlet Areal paa 1954 ha, hvorfra er udtaget 528 Tørveprøver til Analyse. Prøverne er alle undersøgt for Indhold af Aske, en Del tillige for kulsur Kalk. I 45 Prøver er desuden foretaget Bestemmelse af Tørvens Brændværdi og Indhold af Svovl.

I efterfølgende tabellariske Oversigt er Moserne inddelt i Grupper i Henhold til Planen for Undersøgelserne, og der er givet Oplysning om de undersøgte Mosers Beliggenhed, Arealstørrelse, Gennemsnitstørvedybde samt Middelaskkeindhold. For Moserne af Klasse III er yderligere anført største Tørvedybde, det beregnede Indhold af Raatørv og Tørvens Brændværdi.

Efter den foretagne Klassificering fordeler Moserne sig i følgende Arealstørrelser:

Moser af Klasse	I.....	724	ha	
»	»	»	II.....	893 »
»	»	»	III.....	308 » med 726000 Tons Raatørv.
»	»	»	IV.....	29 »

Ialt i Frederiksborg Amt: 1954 ha

Det samlede Areal i Frederiksborg Amt udgør ifølge Areal-tællingen 1929 135.924 ha med et Landbrugsareal paa 94.497 ha. Herefter udgør Mosearealet 1,4 pCt. af det samlede Areal og 2,1 pCt. af Landbrugsarealet.

De enkelte Mosearealers Beliggenhed vil fremgaa af vedhæftede Oversigtskort, hvor de anførte Numre svarer til Numrene i den tabellariske Oversigt. Nærmere Oplysninger for den enkelte Mose vedrørende Ejendomsforhold, Overfladeforhold, Tørvemassens Beskaffenhed m. v. kan faas ved Henvendelse til Hedeselskabet, Viborg.

Moserne af Klasse I. Godt en Trediedel af Amtets samlede Moseareal er henført under denne Klasse. Hovedparten er Lavmoser.

Til Trods for at Tørvemassen ikke er velegnet til Fremstilling af Brændtørv, fremstilles der dog stedvis i disse Moser en Del Skæretørv og Æltetørv.

Moserne af Klasse II. Moserne under denne Klasse er ligeledes

(Fortsættes Side 70.)

Maskiner til Tørvefabrikation.

Vi leverer alt Maskineri til Fabrikation af Ælte- og Pressetørv.

PRODUKTION 50.000 PR. 8 TIMER

Specielt byggede
GRAVEMASKINER FOR TØRVEINDUSTRIEN.

Forlang Oplysninger.

PEDERSHAAB MASKINFABRIK A/S

BRØNDERSLEV
Tlf. 450 (4 Lin.)

KØBENHAVN
Fuglebakkevej 108
Tlf. C. 14066

HELLESENS SENIOR

er en stor, stærk, paalidelig Haandlygte

HELLESENS SENIOR

giver blændende Lys Aar efter Aar med

HELLESENS

verdenskendte Tør-
element

HELLESENS SENIOR

I Regn og Blæst
uden at blinke

Absolut farefri i Ga-
rager, Stalde, Pak-
huse og i Hjemmet

Uundværlig i Jægerhytten

A/S

Orient

Danatex Træfiberplader

Danatex eneste danske Træfiberplade.

AXEL PRIOR Akts.
Bredgade 33 - Centr. 23
KØBENHAVN K

A/s L. HAMMERICH & CO.
Grønnegade 57-59 - Tlf. 7050
AARHUS

Herning Hede- & Discontobank.

10—12½. 2½—5.
Telefon 5, 273 og 720.

Trifoliums Frø

giver stor Høst.

Anvend Tørvestrøelse ved Dræning.

Paa Jorder med fintsandet Undergrund kan en Tilsanding af Drænrørene forebygges ved Anbringelse af et Lag Tørvestrøelse („Hundekød“) omkring Stødfugerne, ligesom Tørvestrøelse med Fordel benyttes ved Dræning i stiv Lerjord. Spørg Hedeselskabet.

Petersværk Cementvareindustri

Telefon 1055 — Nørresundby

△ Betonrør efter dansk Ingeniørforenings Normer
Vibrerede Monierør — — Imprægnerede Rør

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse,

Herning

Telf. 10 og 314

Østergade 6

Kontortid

10—12¹/₂ og 2¹/₂—5

Alt i prima røde Drænrør.

Silkeborg, Herning og omliggende Teglværkers Salgskontor

Torvet 6, Silkeborg

Telefon 1200

repræsenterende følgende Værker:

Silkeborg Teglværk.
Lysbro Teglværkers Eftfl.
De Forenede Teglværker,
Lysbro.
Vinderslevgaard Teglværk.
Paarup Teglværk.
Bjødstrup Teglværk.

Gjern Teglværk.
Give Dampteglværk.
Visgaard Teglværk.
Højriis Teglværk, Ikast.
De Forenede Midtjydske
Teglværker, Herning.
Ejstrup Teglværk.

Kaas- Briketter

Hovedforhandler:

Nordjyllands

Kulkompagni

Nørresundby

Telefon 4227 - 4238

Fabrik: Kaas
Telf. Kaas 11.

Teglværkernes Salgskontor, Horsens.

S. M. B. A.

Telefon 1109.

Søndergade 37.

Drænrør — Mursten — Tagsten.

Masagama The

Theen med den fine Aroma

HØJSLEV TEGLVÆRKER

leverer

PRIMA, RØDE DRAINRØR

i Størrelse fra 2 til 8 Tommer.

Indhent Tilbud.

Tlf. Højslev 3.

Alfa MARGARINE *med det høje
Brændpunkt* steger bedst

Frederiksborg Amt. Moser af Klasse I.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
4	Ellemose ved Tisvilde	Tibirke, Ramløse, Vejby	Lavmose	190	2,0	14	
5	Skjærød Mose	Ramløse	do.	6	1,5	20	
6	Slette Mose	Esbønderup	do.	14	1,5	30	
7	Birket Mose	Søborg	do.	44	1,5	20	
12	Nørremose ved Kregme	Kregme	do.	25	1,5	14	
15	Engene langs Pølaa . .	Annisse, Alsønderup	do.	96	1,2	17	
20	Hesselbjerggaards Mose	Gjørløse, Slangerup	do.	14	1,0	17	
21	Attemose	Herlev, Gjørløse	do.	37	1,0	19	+ 31 ha til Kl. II
22	Bøllepose ved Hillerød	Frederiks- borg Slots- sogn, Hille- rød Købstad	Lav- og Højpose	18	0,8	9	
24	Børstingerød Mose . . .	Lillerød, Herlev, Lynge	do.	44	0,8	14	
29	Kokkedal Mose	Hørsholm	Lavmose	12	1,0	20	
30	Enghave	Draaby	do.	14	1,0	21	
31	Randmoserne til Hagerup Sø	Oppesundby, Hjørlande	do.	60	0,8	11	
41	Røgerup og Skibby Moser	Ferslev, Skibby, Sæby	do.	27	1,0	15	+ 3 ha i Køben- havns Amt
42	Koholm Mose	Skuldelev	do.	24	1,3	20	
46	Tyvekrog	Stenløse	do.	9	0,7	15	
49	Bundsmose	Gandløse	do.	24	1,5	24	+ 17 ha i Køben- havns Amt
50	Gassekrog	Gandløse, Stenløse	do.	51	1,5	17	
51	Maglemose ved Vedbæk	Søllerød, Hørsholm	do.	8	1,0	15	+ 33 ha i Køben- havns Amt
53	Bringe Mose	Værløse, Gandløse, Maaløv	do.	7	2,0	22	+ 32 ha i Køben- havns Amt
	Ialt			724			

Frederiksborg Amt. Moser af Klasse II.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
2	Maglemose ved Vejby.	Vejby	Lavmose	10	2,0	11	
3	Tisvilde Mose	Tibirke	do.	15	2,0	14	
9	Tinkerup Mose	Tikøb	Højmose	10	0,8	2	
10	Rorup Mose	Torup	Lavmose	21	4,0	15	
11	Dronningholm Mose . .	Kregme	do.	10	2,0	13	
13	Kregme Mose	Kregme	do.	38	1,5	10	
18	Store Lyngby Mose . .	Lille Lyngby, Ølsted	do.	172	1,0	10	
19	Lille Havelse Mose . .	Ølsted	do.	11	1,5	14	
21	Attemose	Herlev, Gjøløse	do.	31	1,5	13	+ 37 ha til Kl. I
23	Holmene og Salpetermose	Frederiksborg Slotssogn, Hille- rød Købstad	Lav- og Højmose	56	2,5	8	
25	Sømosen II	Karlebo	Lavmose	8	1,5	10	
27	Allerød Sø	Blovstrød	do.	14	2,5	15	
28	Sandholm Mose	Blovstrød	do.	36	1,5	12	
32	Sirkelseng	Slangerup	do.	19	0,8	12	
33	Kollensø	Slagslunde, Hjørnlunde	do.	8	1,8	12	
35	Stenlille Mose	Ølstykke, Sten- løse, Slagslunde	do.	27	1,5	15	
36	Mose ved Bastrup Sø.	Gandløse, Uggeløse	do.	5	2,5	10	
37	Sortemose ved Farum Sø og Geddevase Mose . .	Uggeløse, Farum, Gandløse, Værløse	do.	68	1,5	13	+ 14 ha i Kø- benhavns Amt
39	Ulerne ved Høvelte . .	Birkerød, Blovstrød	do.	21	1,3	11	
43	Svedstrup Mose	Ølstykke	do.	10	1,5	8	
44	Storesø og Lyngen . . .	Ølstykke, Hjørnlunde	Lav- og Højmose	65	0,7	7	
45	Aamosen, Hellede og Salsmose	Ølstykke, Stenløse, Veksø, Gundsø- magle	Lavmose	143	1,3	14	+ 171 ha i Kø- benhavns Amt
48	Veksø Mose	Smørum, Maaløv, Veksø	do.	81	1,5	12	+ 32 ha i Kø- benhavns Amt
52	Oremose	Værløse, Gandløse	do.	4	1,0	12	+ 20 ha i Kø- benhavns Amt
54	Højeng Moser	Maaløv, Gandløse, Veksø	do.	7	1,5	12	+ 12 ha i Kø- benhavns Amt
55	Østrup Holme Moser . .	Veksø, Gundsø- magle, Kirkerup, Smørum	do.	3	1,5	13	+ 31 ha i Kø- benhavns Amt
	Ialt			893			

Frederiksborg Amt. Moser af Klasse III.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tørvedybde i Meter		Antal Tørv pr. Ton	Indhold af Raatørv Tons	Aske- ind- hold i % Middel	Brænd- værdi i V. E.		Anmærkning
					Største	Middel				Absolut	Nyttig	
1	Unnerup Mose	Blidstrup, Vejby	Lavmose	22	2,5	1,5	2500	43.000	10	3714	3343	
14	Little Lyngby Mose . . .	Lyngby, Alsønderup	do.	127	3,0	2,0	2500	330.000	11	3519	3162	
16	Stormose og Krydsmose	Grønholt	do.	12	5,0	2,0	2500	31.000	10	3736	3366	
17	Lerbjerggaards Mose .	Asminderød	do.	20	4,0	2,0	2500	52.000	10	3620	3259	
26	Sortemose ved Lillerød	Blovstrød	Højmose	13	2,3	1,3	3000	18.000	4	4068	3683	
34	Skovbakkerne NV for Stenlille	Ølstykke, Stenløse	Lavmose	30	4,0	2,5	2500	98.000	12	3587	3227	
40	Bistrup Enge	Biikerød, Søllerød	do.	40	3,0	1,3	2500	68.000	10	3604	3240	+ 15 ha i Køben- havns Amt
47	Annexgaardens Mose	Stenløse, Veksø	do.	44	3,0	1,5	2500	86.000	10	3565	3202	
	Ialt			308				726.000				

Frederiksborg Amt. Moser af Klasse IV.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
					Middel	Middel	
8	Sømse I	Tikøb	Højmose	15	2,0	2,0	
38	Kattehale Mose	Blovstrød	do.	14	2,5	1,5	
	Ialt			29			

overvejende Lavmoser, men de adskiller sig fra fornævnte Gruppe ved, at Askeindholdet gennemgaaende er under 15 pCt. Arealerne er jævnt fordelt over hele Amtet og udnyttes under normale Forhold stedvis af Lodsejerne til Brændselsforsyning i egen Husholdning.

De fleste af Moserne er stærkt overgravet. Afdrivningen er ofte mangelfuld, saaledes at de afgravede Arealer er efterladt i ujævn Stand til Ulempe for det efterfølgende Kultiveringsarbejde.

Moserne af Klasse III. Med en enkelt Undtagelse er alle under denne Klasse anførte Moser Lavmose. Der er som Helhed i de senere Aar kun fremstillet Brændtørv til Salg i meget beskedent Omfang.

Efter den udførte Beregning indeholder Moserne under Klasse III ca $\frac{3}{4}$ Million Tons Raatørv.

Moserne af Klasse IV. Begge de under denne Klasse anførte Arealer er udprægede Højmoser med ret stor Tørvedybde. Der har tidligere været betydelig Tørvefremstilling til lokalt Brug.

Moserne i Frederiksborg Amt blev i ældre Tid ret stærkt udnyttet og da navnlig af mindre Jordbrugere til Salg i København, dels til lokalt Brug. Under Krigen 1914-18 og i Tiden umiddelbart derefter opstod en voldsom Forøgelse i Produktionen, og der blev i den Periode anlagt adskillige Tørvefabrikker, som senere er nedlagt.

I de senere Aar er Fremstilling af Brændtørv i Amtet saa godt som ophørt.

Moser i Københavns Amt.

Undersøgelsen er udført i Aaret 1939.

Markarbejdet er i Hovedsagen udført af Landbrugskandidaterne A. Hornum, Th. Th. Hove og H. Matthiesen.

Antallet af undersøgte Moser paa over 5 ha i Københavns Amt udgør 46, omfattende et samlet Areal paa 1147 ha. Der er udtaget 352 Tørveprøver, som alle er undersøgt for Indhold af Aske, en Del tillige for Indhold af kulsur Kalk. Endvidere er fra Moser af Klasse II og III udtaget 8 Prøver til Bestemmelse af Tørvens Brændværdi og Indhold af Svovl.

Moserne er i efterfølgende tabellariske Oversigt grupperet efter den foretagne Klassificering, og der er givet Oplysning om de enkelte Arealers Størrelse, Tørvens Gennemsnitsdybde samt Askeindhold. For Moserne af Klasse III er yderligere anført største Tørvedybde, det beregnede Indhold af Raatørv og Tørvens Brændværdi.

Det fremgaaer af Tabellen, at der til de i Planen for Undersøgelserne anførte tre Klasser er henført følgende Arealstørrelser:

(Fortsættes Side 74.)

Københavns Amt. Moser af Klasse I.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ve- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
2	Vejlemose og Malm- mose	Søllerød, Lyngby	Lavmose	45	2,0	10	Fredet
4	Maglemose	Søllerød	do.	33	1,0	15	+ 8 ha i Frede- riksborg Amt
5	Røgerup-Skibby Mose	Søby	do.	3	1,0	15	+ 27 ha i Frede- riksborg Amt
7	Bundsmose	Værløse	do.	17	1,5	24	+ 24 ha i Frede- riksborg Amt
8	Bringe Mose	Værløse, Maaløv	do.	32	2,0	22	+ 7 ha i Frede- riksborg Amt
14	Avnsø Mose	Gundsømag- le, Kirkerup	do.	20	1,2	20	
17	Østrup Mose	Kirkerup	do.	18	1,0	17	
18	Mølleeng	Værløse, Maaløv	do.	8	1,5	19	
22	Mose v. Hove Aa	Hvedstrup, Sengeløse, Smørum	do.	12	1,0	16	
27	Ishøj Mose	Ishøj, Kildebrønde	do.	10	2,0	37	
28	Kildebrønde Mose	Kildebrønde	do.	10	1,5	33	
29	Dalkilder	Allerslev	do.	12	1,2	30	
30	Særløse	Særløse	do.	16	2,0	21	
32	Rorup Enge	Osted, Allerslev, Rorup	do.	18*)	2,4	17	*) + 5 ha, som er afgravet
33	Vibygaards Mose	Daastrup, Syv	do.	13	1,8	17	
35	Axelmose	Glim, Syv	do.	17	1,5	18	
39	Karlslunde Mose	Karlslunde, Karlstруп	do.	26	0,7	20	
41	Regnemarks Moser	Borup, Kimmers- lev, Dalby	do.	26	3,0	22	
42	Bøgede Mose	Kværkeby, Vigersted	do.	20	3,0	28	+ 20 ha til Kl. III og 16 ha i Sorø Amt
45	Gammelmose og Jersie Mose	Jersie, Ølsemagle	do.	51	1,0	35	+ 14 ha til Kl II
	Ialt			407			

Københavns Amt. Moser af Klasse II.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- ved- dybde i Meter Middel	Aske- ind- hold i % Middel	Anmærkning
3	Sortemose	Værløse	Lavmose	14	1,5	13	+ 68 ha i Frede- riksborg Amt
6	Oremose	Værløse	do.	20	1,0	12	+ 4 ha i Frede- riksborg Amt
9	Højeng Moser	Maaløv	do.	12	1,5	12	+ 7 ha i Frede- riksborg Amt
10	Uglemose	Smørum	do.	8	2,0	13	
11	Veksø Mose	Smørum	do.	32	1,5	12	+ 81 ha i Frede- riksborg Amt
12	Bredmose	Smørum, Kirkerup	do.	26	1,5	14	
13	Østrup-Holme Mose . .	Smørum, Gundsømag- le, Kirkerup	do.	31	1,5	13	+ 3 ha i Frede- riksborg Amt
15	Aamose, Helledemose og Salsmose	Gundsø- magle	do.	171	1,3	14	+ 143 ha i Frede- riksborg Amt
16	Knudsbjerg Mose	Kirkerup	do.	6	2,0	9	
19	Grønsø	Smørum	do.	8	2,0	12	
20	Amstofte	Ledøje	do.	4	2,0	11	
21	Tysmose	Ledøje, Smørum	do.	16	0,5	11	
23	Porse Mose	Ledøje, Sengeløse	do.	81	0,8	15	
24	Sengeløse Mose	Sengeløse	do.	69	1,0	12	
24a	Vadsby Mose	Sengeløse	do.	48	1,5	14	
25	Raamose	Sonnerup, Saaby	do.	9	2,0	9	
26	Kornerup Mose	Kornerup	do.	15	1,0	14	
34	Mannerup Mose	Osted	do.	4*)	2,0	15	*) + 2 ha, som er afgravet
36	Gøderup Mose	Gadstrup, Glim	do.	12	0,9	13	
37	Brordrup Mose	Gadstrup	do.	14	0,9	12	
38	Skovsbo Mose	Gadstrup, Syv	do.	5*)	2,8	11	*) + 7 ha, som er afgravet
40	Maglemose	Borup	do.	9	1,8	13	
43	Valore Mose	Ejby	do.	13*)	2,0	10	*) + 8 ha, som er afgravet
	At overføre			627			

Københavns Amt. Moser af Klasse II.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tør- dybde	Aske- ind- hold	Anmærkning
					i Meter	i %	
Overført...					Middel	Middel	
				627			
44	Spanager	Ejby	Lavmose	40*)	1,6	14	*) + 10 ha, som er afgravet
45	Gammelmose og Jersie Mose	Jersie, Ølsemagle	do.	14	2,5	13	+ 51 ha til Kl. I.
	Ialt...			681			

Københavns Amt. Moser af Klasse III.

Løbe Nr.	Mosens Navn	Sogn	Mose- type	Areal ha	Tørvedybde i Meter		Antal Tørv pr. Ton	Indhold af Raatørv Tons	Aske- ind- hold	Brænd- værdi i V. E.		Anmærkning
					i %	Absolut			Nyttig			
					Middel							
1	Bistrup Enge	Søllerød	Lavmose	15	3,0	1,3	2500	25.350	10	3604	3240	+ 40 ha i Frederiksberg Amt
31	Aasmose	Sørløse, Østed	do.	24	+ 4,0	2,0	2500	62.400	12	3443	3085	
42	Bøgede Mose	Kimmerslev Dalby	do.	20*)	+ 4,0	3,0	2500	78.000	10	3614	3249	*) + 14 ha, som er afgravet + 20 ha til Kl. I og 16 ha i Sorø Amt
	Ialt ..			59				165.750				

Moser af Klasse	I.....	407	ha	
»	»	»	II.....	681 »
»	»	»	III.....	59 » med 165.750 Tons Raatørv.
<hr/>				
Ialt i Københavns Amt: 1147 ha				

Det samlede Areal i Københavns Amt udgør ifølge Statistikken 116.500 ha, og Landbrugsarealet 89.961 ha. Herefter udgør Mosearealet 1,0 pCt. af det samlede Areal og 1,3 pCt. af Landbrugsarealet.

Vedhæftede Oversigtskort giver en Orientering om de enkelte Mosearealers Beliggenhed. De paa Kortet anførte Numre svarer til Numrene i Tabellen.

Oplysninger for den enkelte Mose vedrørende Ejendomsforhold, Overfladeforhold, Tørvemassens Beskaffenhed o. a. kan faas ved Henvendelse til Hedeselskabet, Viborg.

Alle de undersøgte Moser er Lavmoser.

Moserne af Klasse I er jævnt fordelt over hele Amtet.

Til Trods for at Tørvemassen er askerig og ikke godt egnet til Brændsel, fremstilles der dog stedvis i disse Moser en Del primitivt æltede Tørv.

Moserne af Klasse II adskiller sig fra fornævnte Gruppe ved, at Askeindholdet er mindre, og de udnyttes som Helhed stærkt i den lokale Forsyning med Tørv. Afdrivningen er imidlertid ofte mangelfuld, idet de afgravede Arealer efterlades i ujævn Stand til Ulempe for det efterfølgende Kultiveringsarbejde.

De fleste af Moserne er stærkt overgravet og enkelte er endog snart afgravet. Det gælder f. Eks. Porse Mose og Spanager Mose.

Moserne af Klasse III. Der findes ingen Moser af særlig stor Betydning, men der vil dog kunne finde nogen industriel Udnyttelse Sted i Moserne under denne Klasse.

Af *Moser under Klasse IV* findes ingen i Amtet.

Afvanding af Tørvemoser og Læggepladser.

Der kan opnaas $\frac{1}{3}$ af Udgifterne i Tilskud.

Landbrugsministeriet har i en Rundskrivelse til Grundforbedringsudvalgene bl. a. meddelt følgende:

»Under den foreliggende Brændselssituation vil det være ønskeligt, at Landets Tørvemoser udnyttes i videst muligt Omfang. Dette vil ofte nødvendiggøre en Sænkning af Vandstanden i Moserne og Afvanding af det til Læggeplads fornødne Areal.

Andragender om *Tilskud* i Henhold til Grundforbedringslovens § 10 til saadanne Arbejder vil under den foreliggende ekstraordinære Situation af Ministeriet blive bevilget forlods og bedes af Udvalgene fremmet mest muligt.

Man undlader ikke at tilføje, at der *ikke* vil kunne godkendes Optagelsen af Grundforbedringslaan til Gennemførelse af de heromhandlede Foranstaltninger.«

Det Tilskud, der omtales i § 10 i Grundforbedringsloven, udgør $\frac{1}{3}$ af Arbejds løn og Rør, naar de beskæftigede er arbejdsløse, som oppebærer Understøttelse af Arbejdsløshedskasserne eller det offentlige.

Hedeselskabets Kalktrangsundersøgelser i Aaret 1939.

De af Hedeselskabet gennem en Aarrække foretagne Kalktrangsundersøgelser ejendomsvis er i det forløbne Aar udført i noget mindre Omfang end i 1938. Aarsagen til denne Tilbagegang, der kan henføres til Aarets sidste Maaneder, maa for en Del tillægges Krigen med paafølgende Benzinrestriktioner, der bevirkede, at man flere Steder har ventet med at sætte nye Merglingsarbejder i Gang.

Antallet af Mergelselskaber og Foreninger, der har faaet Kalktrangsundersøgelser foretaget for deres Medlemmer er 44, hvilket er 7 flere end Aaret forud. Af disse har 15 faaet Undersøgelserne paa-begyndt i Aarets Løb, medens Resten har ladet tidligere paabegyndte Undersøgelser fortsætte. Der blev undersøgt ialt 3180 Ejendomme mod 4177 i 1938, og det undersøgte Areal udgør 31578 ha, hvoraf 57 pCt. viste Kalktrang.

Som det fremgaar af Tabellen, er Undersøgelserne fortrinsvis foretaget i Jylland. Der er her undersøgt betydelige Arealer i den nordlige Del, hvor *Fæbro og Omegns-* og *Hou-Ulsted-Melholt Mergelselskab* har planlagt ret store Merglingsarbejder i Egnen Syd og Sydvest for Dybvad; *Duedal og Omegns-* samt *Mou og Omegns Mergelselskab* har forsynet Egnen Nord og Nordvest for L. Vildmose med Mergel. Længere mod Vest har *Hannæs Mergelselskab* forsynet en Del Ejendomme i Egnen mellem Fjerritslev og Thisted. *Ørndrup og Omegns-* samt *Suldrup og Omegns Mergelselskab* har fortsat med Mergling i den nordvestlige Del af Himmerland. *Nordsallings Mergelselskab* har paabegyndt Udkørsel af Mergel og Kalk i de nordlige Sogne af Salling. I Randerseggen har *Svejstrup og Omegns-, Le og*

Kalktrængsundersøgelser for Mergelselskaber m. v. 1939.

Selskabets Navn	Amt	Undersøgel- sen paa- begyndt Aar	Antal Ejendomme	Areal Jordprøver	Areal ha	Kalk- trængende Jord		Kalk- til- førsel Tons	Anmærkning
						ha	pCt.		
Felsted og Omegns Mergelselskab	Aabenraa	1939	46	656	548	334	61	2421	
Duedal og Omegns do.	Aalborg	1937	49	555	540	390	72	2315	
Mou og Omegns do.	do.	1937	44	374	351	238	68	1808	
Suldrup og Omegns do.	do.	1938	253	2676	2809	1576	56	12435	
Vesthimmerlands do.	do.	1937	6	19	22	21	96	194	
Ørndrup og Omegns do.	do.	1937	62	705	631	404	64	2534	
Aarhusegnens do.	Aarhus*)	1938	97	1039	1261	686	54	10090	{ *) tillige Ran- ders Amt'
Aarhus og Omegns do.	do.*)	1938	393	3584	3451	1776	51	16645	{ *) tillige Ran- ders Amt
Hem og Omegns do.	do.	1938	15	176	148	67	45	498	
Skanderborg og Omegns do.	do.	1938	13	113	103	72	70	567	
Stjær-Javngyde do.	do.	1939	90	1095	957	652	68	5597	
Fole og Omegns do.	Haderslev*)	1919	76	901	1306	814	62	6884	{ *) tillige Tøn- der Amt
Fæbro og Omegns do.	Hjørring	1939	87	526	523	381	73	2864	
Hjørring og Omegns do.	do.	1938	4	24	18	16	88	90	
Høv-Ulsted-Melholt do.	do.*)	1939	77	713	760	583	77	4702	{ *) tillige Aal- borg Amt
Sulsted m. fl. Sognes do.	do.*)	1937	2	26	27	5	20	63	{ *) tillige Aal- borg Amt
Sæby-Understed Kalkforening	do.	1935	7	61	86	82	95	676	
Ø. Han Herreds Mergelskab	do.	1938	8	52	46	43	91	356	
Falster Kalk- og do.	Maribo	1939	35	568	581	415	71	3808	
Jebjerg og Omegns do.	Randers*)	1938	103	830	933	263	28	3108	{ *) tillige Aar- hus Amt
Svejstrup og Omegns do.	do.*)	1939	95	1066	1209	303	25	3550	{ *) tillige Vi- borg Amt
Fanø do.	Ribe	1939	73	678	1126	780	69	5669	
Manø do.	do.	1938	32	135	175	175	100	1748	
Mølby og Omegns do.	do.	1939	177	1244	1578	1008	64	8096	
Starup og Omegns do.	do.	1938	101	601	843	429	51	3659	
Varde og Omegns do.	do.	1938	14	48	60	30	50	258	
Vestjyllands Mergel- forsyning	do.	1936	1	11	13	4	33	27	
Brande m. fl. Sognes Mergelselskab	Ringkøbing*)	1938	11	59	119	100	84	713	{ *) tillige Ribe og Vejle Amter
Hind Herreds do.	do.	1939	112	829	777	400	51	3196	
Lemvigegnens do.	do.	1935	27	238	395	289	73	1687	
Tvis og Omegns do.	do.	1938	51	436	496	344	69	1963	
Nyborg og Omegns Landboforening	Svendborg	1935	18	448	400	99	25	862	
Ærø Mergelselskab	do.	1939	238	1935	1359	589	43	7950	
Hannæs do.	Thisted	1938	82	797	834	583	70	4491	
Morsø Kalk- og do.	do.	1939	63	485	393	148	38	1220	
V. Faddersbøl og Omegns do.	do.	1938	24	146	136	73	54	443	
Hviding og Omegns do.	Tønder	1934	1	15	12	10	88	78	
Bjerge Herreds sydlige do.	Vejle	1934	65	560	392	299	76	2701	
Jelling og Omegns do.	do.	1939	197	3239	3183	2097	66	20603	
Løsning og oml. Sognes do.	do.	1934	52	633	585	428	73	3559	
Kragelund og Omegns do.	Viborg*)	1939	65	589	691	354	51	2907	{ *) tillige Ring- købing Amt
Kjeldbjerg og Omegns do.	do.*)	1936	31	267	259	145	56	1264	{ *) tillige Ring- købing Amt
Le og Omegns do.	do.*)	1937	80	727	686	287	42	2861	{ *) tillige Ran- ders Amt
Nordsallings do.	do.	1939	103	908	756	340	45	2504	
Ialt . . .			3180	30787	31578	18132	57	159664	

Omegns- samt Jebjerg og Omegns Mergelselskab forsynet betydelige Arealer i Egnen Nord, Vest og Syd for Randers, og af *Stjær-Javngyde-, Aarhusegnens- og Aarhus og Omegns Mergelselskab* er merglet et stort Antal Ejendomme i Egnen omkring Aarhus. *Jelling og Omegns Mergelselskab* har forberedt et større Merglingsarbejde i Sogne nordvest for Vejle.

I den vestlige Del af Landsdelen har *Mølby og Omegns- samt Starup og Omegns Mergelselskab* foretaget omfattende Merglingsarbejder i Egnen Nordøst og Sydøst for Varde, og *Fanø- samt Manø Mergelselskab* har sørget for Mergel til disse Øer. *Hind Herreds Mergelselskab* har udkørt Mergel fortrinsvis paa Holmsland.

I Sønderjylland har *Fole og Omegns Mergelselskab* leveret Mergel til Egnen omkring Gram, og *Felsted og Omegns Mergelselskab* har planlagt Mergling i 4 Sogne Syd for Aabenraa.

Undersøgelserne for Aarhusegnens Mergelselskab og i Lemvig-egnen er udført i Samarbejde med stedlige Planteavlskonsulenter.

Øst for Lillebælt har navnlig Undersøgelserne for *Ærø Mergelselskab* været af et ikke ringe Omfang, idet der paa denne Ø er undersøgt 238 Ejendomme. I Nyborgegnen er Undersøgelserne udført efter Anmodning af *Landboforeningen for Nyborg og Omegn*.

Som det ses af Tabellen, er der til de for Mergelselskaber og Foreninger i 1939 undersøgte Ejendomme foreslaaet tilført ialt 159664 Tons kulsur Kalk. Kalkmængderne varierer iøvrigt fra 4 til 12 Tons pr. ha.

Af spredt beliggende Ejendomme er endvidere undersøgt ialt 94, hvoraf 3 paa Øerne, med et samlet Areal paa 2443 ha.

Omfanget af Arbejdet med Kalktrangsundersøgelser ejendomsvis, der paabegyndtes i 1925, fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

	1925—34	1935	1936	1937	1938	1939	Ialt
Antal Ejendomme	4604	1655	2028	2812	4324	3274	18697
Samlet Areal i ha	94634	22428	26358	32844	45275	34022	255561
Kalktræng. Areal i pCt.	53	66	61	55	60	57	57
Antal Jordprøver	67365	19174	21430	293.5	42733	32975	213002

Der er herefter siden 1925 i Forbindelse med Mergelselskaber eller efter Anmodning direkte fra Ejeren undersøgt 18697 Ejendomme, for hvilke er udfærdiget Kalktrængskort og Merglingsplan. Genpart af disse Planer findes i Hedeselskabets Arkiv.

Viborg, den 9. Februar 1940.

Fridlev Thøgersen.

Mindeord om Bankdirektør V. Eigtved.

Den 11. Januar holdt »Københavns Plantageselskab« Bestyrelsesmøde, ved hvilken Lejlighed Formanden, Grosserer *Cornelius Petersen*, mindedes Bankdirektør *V. Eigtved*, der den 14. December var afgaaet ved Døden. Formanden udtalte følgende:

»Den 14. December døde Medlem af vor Bestyrelse, Bankdirektør *V. Eigtved*. Vi har derved mistet en Kollega, som vil være vanskelig at erstatte. Alle husker, med hvilken varm Interesse Bankdirektør *Eigtved* omfattede Selskabets Anliggender, og særlig ved Selskabets Stiftelse var hans Støtte fremragende. Vi vil savne ham meget. Hans Minde være æret!«

Hedeselskabets Elevskole.

Af fhv. Skovrider *Horneman*, Frederikshavn.

Efter Direktør *Dalgas*' Død melder der sig talrige Erindringer fra mine mange Arbejdsaar ved Hedeselskabet og da ikke mindst fra Kandidataarene paa Birkebæk.

Som et vigtigt Led i Arbejdet for Plantningsagen oprettede Oberstlieutenant *E. Dalgas* allerede i 1887 Hedeselskabets Elevskole paa Birkebæk pr. Herning; det var i de Aar, da en Række store Hedearealer blev indkøbt til Bepantning og selvfølgelig var det af største Betydning, at der paa disse Ejendomme blev ansat Plantører, der kunde udføre Kulturarbejdet efter Budgetterne, forstod sig paa Planteskoledrift, var kendt med Landmaaling og Nivellering og desuden var Landmænd; Plantørens Hovedindtægter hidrørte nemlig fra Tjenestejorden og fra Betaling for de Arbejder i Plantagen, som hans Folk og Heste udførte.

Undervisningen paa Elevskolen omfattede: praktiske Arbejder i Plantage og Planteskole, Landmaaling og Nivellering med tilhørende Tegnarbejde, Udarbejdelse af Plantningsplan, Regnskab og saa det mest nødvendige af: Forstbotanik, Kulturlære og hvad der ellers kunde angaa Hedeskovbruget.

Der foretoges talrige Ekursioner til Egnens Plantager under Ledelse af Skolens Forstander eller Lærer.

Et Kursus varede 1½ Aar og afsluttedes med en Eksamen, hertil maa dog bemærkes, at der kun blev optaget Elever, der havde gode Skolekunderskaber, havde arbejdet ved Landbruget og havde opholdt sig et Par Aar paa et Hededistrikt og der deltaget i alle forefaldende Arbejder; de fleste af Eleverne havde aftjent Værnepligten, før de kom paa Birkebæk, som det hed.

Skovrider *Dalgas* var Skolens Forstander, men den meste Undervisning blev givet af Kandidaten paa Birkebæk; denne var fra 1892-95 afd. Skov-

taksator E. Mourier, fra 1895-1905 Fortælleren af denne Artikel og derefter nuværende Skovrider i Hedeselskabet, G. Heineth.

Den 1. Novembe 1895 Kl. 7 præcis begyndte jeg som Assistent hos daværende Skovrider Dalgas og Lærer ved Elevskolen, og det blev en Række travle Arbejdsaar. Vi begyndte vort Arbejde Kl. 6 om Sommeren og Kl. 7 om Vinteren, og om Eftermiddagen arbejdede jeg med Eleverne dels uden- og dels indendørs.

Opvokset i Præstøegnen fik jeg Hjemvé derude i Hedesognet, d. v. s. Længsel efter Sjælland, og det trøstede mig ikke tilstrækkeligt, at den granvoksne Husjomfru stortudende søgte over til Kandidaten. Hun troede, hun havde fæstet sig bort til Hørning i Nærheden af de skønne Skanderborgsøer, og saa viste det sig at være Herningegnen i Stedet for; hun rejste snart, lidt mere klog paa Jyllands Geografi.

Et af Oberstlieutenant E. Dalgas' sidste Arbejder var en Plan for Tilplantning af en Del af Knudmosen lige Syd for Herning Banegaard, og det blev overdraget mig at lede Plantningsarbejdet efter Planen ved Hjælp af de fire Elever fra Birkebæk samt Arbejdsfolk fra Byen. I en hel Uge i April 1896 arbejdede jeg dér med 18 Mand, (Jordarbejdet var udført), og nu er Herning søndre Anlæg en Seværdighed, særlig naar man tænker paa den gyngende Tørvemose, mest »Hundekød«, som vi dengang færdedes paa dér.

Derefter begyndte Udleveringen af Planter, bestilt gennem Hammerum Herreds Plantningsforening, fra en Mark N. f. Herning; det drejede sig om ca. 1 Million Planter aarlig, og en meget stor Del heraf blev pakket og afsendt til Rekvirenterne, men det gik, takket være mine flinke Elever og lejet Hjælp.

Fra det første Foraar 1896 husker jeg særlig de to dygtige Elever, afdøde Skovrider Mark (Skærbæk Plantage) og Skovrider ved Hedeselskabet. F. Holt, der fornylig døde, og fhv. Plantør Tage Grønbeck (først ved FASTERHOLT Plantage)

Disse aarlig tilbagevendende Opnold i Herning med Elevskolen i Anledning af de store Planteudleveringer var en kærkommen Afveksling; og ved Paapassenhed kunde der paa Diæterne (4 Kr. dagl.) spares omtrent 25 Kr. i de 8-10 Dage, Udleveringen varede, og det var værd at tage med i en Tid, da 1 Gaas kostede 4 Kr., 1/2 Gris 19 Kr., Husleje 80 Kr. aarlig og 1000 Stkr. 1. Kl. Tørv i Hus 3 Kr.

De allerfleste af de fra Elevskolen udgaaede Elever blev ansat som Plantører ved Plantager, der enten ejedes af Hedeselskabet eller var anlagt med Selskabets Assistance; mange avancerede til Assistenten, og adskillige blev Skovridere ved Hedeselskabet eller hos private, og for mange af disse større Plantager gælder, at de blev Plantningscentre, ved at der her blev anlagt store Salgsplanteskoler, og ved at vedk. Egns Beboere her kunde faa gratis Raad og Vejledning ang. Anlæg af Haver, Læplantninger og Plantager, og dette var af største Betydning for hele Plantningssagen.

Det var almindeligt, at Elevernes Eksamensopgave i Landmaaling fandt Sted paa de store til Plantage indkøbte Hedearealer, der omfattede fra 600 til 1300 Tdr. Land. Arbejdet udførtes ved Linietriangulation, og jeg kontrolmaalte de herefter tegnede Plantagekort.

Paa denne billige Maade fremskaffedes gode Arbejdskort over flg.: Plantagerne Utoft, Bjørslev, Baldersbæk, Gedhus. FASTERHOLT og adskillige flere. Eleverne fik dog et mindre Honorar herfor.

Hedeselskabets Elevskole bestod i ca. 25 Aar, og omtrent 45 eksaminerede Elever er udgaaet derfra.

Om Vinteren i mine Assistentaar paa Heden kunde der godt forløbe et Par Maaneder mellem Besøg i Købstaden (Herning), men om Sommeren søgte vi paa Helligdagene til Egekrøtøene ved Rinds Aa eller Øst paa til Søby Sø, dengang et fredfyldt Sted i den stille Hedeegn omkring Kjølkjær.

Mit Arbejde med disse skiftende Hold af unge Mennesker paa Elevskolen paa Birkebæk Skovridergaard hører til mine bedste Minder fra de ti Assistentaar i Ringkøbing Amt; det var altid godt for mig siden efter ved forskellige Lejligheder at mødes med disse Mænd, — og derfor tilegnes denne Mindeartikel mine gamle Elever med Tak for godt Samarbejde i en svunden Tid.

Fra Hedeselskabets Grundforbedringsvirksomhed.

Fra Distriktskontorerne under Hedeselskabets Mose- og Engafdeling foreligger der en Opgørelse over Arbejder i Januar Maaned 1940.

Det fremgaar deraf, at der i Maanedens Løb er fuldført 160 Arbejder omfattende 962 ha til en samlet Overslagssum af 404.599 Kr. Heraf var 152 Drænings- og Kultiveringsarbejder omfattende 819 ha (Overslagssum 379.049 Kr.) og 8 Vandløbsreguleringer med interesseret Areal paa 143 ha (Overslagssum 25.550 Kr.)

Derudover er der i samme Maaned ved samtlige Distrikter færdigprojekteret og tilstillet Rekvirenterne 255 Arbejdsplaner omfattende 1.370 ha til en Overslagssum af 654.570 Kr. Heraf var 238 Drænings- og Kultiveringsplaner omfattende 1.112 ha (Overslagssum 596.533 Kr.) og 17 Vandløbsreguleringer med et interesseret Areal paa 258 ha (Overslagssum 58.037 Kr.)

N. B.

LÆPLANTNINGSSAGEN.

Af Overretssagfører *Georg Rendbeck.*

Det maatte forekomme dem, som holder af den jyske Plantningssag, som skete der et helt Vaarbrud, da det efter de stærke Sandstorme i 1938 blev meddelt, at det var lykkedes at skabe Muligheder for, at de Egne af Jylland (navnlig de vestlige), der er mest plaget af Storm og Sandflugt, kunde blive forsynet med Læhegn om Marker, Huse og Gaarde. Det var lykkedes Hedeselskabet efter Forhandlinger med Socialministeriet at komme til en Ordning, hvorved Ministeriet betaler 50 pCt. af Planternes Købesum og hele

Udgiften ved Arbejdets Udførelse, naar der bliver anvendt Arbejdsløse til dette Arbejde.

Der skabtes herved et fuldstændigt Gennembrud i Plantningsagen. Hedeselskabet har nu udarbejdet Planer for de enkelte Egne, ligesom Hedeselskabet tilser Arbejdernes Udførelse ved dygtige Fagmænd.

Arbejderne skrider nu godt fremad, og Interessen i de Egne, hvor de er paabegyndt, er stedse stigende.

Der vil nu være Mulighed for at ombygge hele det nordlige og vestlige Jyllands Udseende, de forblæste Marker vil blive indhegnede af Læhegn, og Smaaplanterne vil virke til Hygge og Gavn for Ejendommene. Den vestjyske Bonde vilde aldrig have været i Stand til at løse denne nødvendige Opgave alene, der skulde en Anledning til udefra, og denne kom gennem Hedeselskabet, støttet af Socialminister Ludvig Christensen. Dette skylder disse Egnes Beboere baade Ministeren og Hedeselskabet Tak for. — Arbejdet, saaledes som det paabegyndtes og ledes af Hedeselskabet, bliver udført paa en fortrinlig Maade.

Der er Tvivl om, hvilke Arter af Læhegn, der skal vælges. De fleste Steder planter man Hvidgran og Sitkagran, men det er et stort Spørgsmaal, om ikke man i mange Tilfælde maa foretrække Læhegn af Tjørn, selv i de Egne, der ligger helt langt mod Vest. Et andet Forhold er af meget stor Betydning, og det er at faa Landmændene til at forstaa, at en enkelt Række Lætræer ikke er tilstrækkelige, naar de drejer sig om et virkeligt Læhegn helt mod Vest, man maa da have mindst 2 Rækker Lætræer.

Beboerne har det Haab, at Socialministeriet vil opretholde denne Plantningsordning med Hedeselskabet, indtil dette læfattige Land — navnlig altsaa det nordlige og vestlige Jylland — er *gennemvævet* med levende Hegn og Plantninger om Huse og Gaarde. — Disse Landsdele vil da være ombygget i *landskabelig* Henseende paa en smuk og god Maade. Der vil være skabt store nationale Værdier, Ejendommenes Rentabilitet vil være blevet stærkt forøget. Mange andre Værdier vil være skabt: Hjemfølelsen, Hyggen og Glæden ved Ejendomsbesiddelsen vil blive styrket paa det stærkeste, men navnlig vil der ske dette, naar der kommer saadant et friskt Initiativ fra Staten og fra Hedeselskabet, at Interessen hos Befolkningen for Bepantning vil være vakt, der vil blive tilvejebragt Muligheder for en rig Udvikling. — De fleste Ejendomme i disse Egne er mere eller mindre uden Haver, Interessen for at anlægge Haver vil herefter komme. Der vil blive plantet Frugttræer og Frugtbuske, Smaastykker af udyrkede Jorder, Grusgrave, smaa Hedestrækninger vil blive beplantet, fordi Forstaaelsen og Interessen for dette Foregangsarbejde nu er skabt.

Den vestjyske Bonde øjner Muligheder for, at hans Landsdel i plantningsmæssig Henseende kan komme til at ligne det øvrige Land.

LITTERATUR.

C. Jensen: Skandinaviens Bladmoseflora.

(Ejnar Munksgaards Forlag, København. — 1939.)

Værket, der er paa 535 Sider, er skrevet paa svensk og fremkommer som en ny Bearbejdelse af Bladmasserne i Hartsmans Flora (1870). Floraen omfatter Andreaeales- og Bryalesordenen, hvoraf sidstnævnte Orden omfatter den langt overvejende Del af Bogen. Foruden en indgaaende Beskrivelse af de forskellige Familier, Slægter og Arter, findes der Nøgler til Bestemmelser af disse.

Arbejdet, som utvivlsomt er af en meget høj videnskabelig Standard, har ikke alene botanisk-videnskabelig Interesse, men ogsaa Praktikerne paa det jordbrugsvidenskabelige Omraade bør gøre sig bekendt med denne Bog.

Drænrørs Materialekvalitet.

Af Distriktsbestyrer *Aage Nielsen*, Nykøbing F.

(Slutning.)

Rødbrændende Ler faar sin røde Farve af det forholdsmæssigt store Indhold af Jernforbindelser, som iltes til Jernveilte eller afilteres til Jernforilte under Brændingen afhængig af Lufttilgangen og Temperaturen i Ovn. Iltning af Jernforilteforbindelser foregaar navnlig ved Mellemtemperaturer, vistnok almindeligt mellem ca. 400 og ca. 800 ° C. Jernveiltets Farve er efter Brænding til forholdsvis lave Temperaturer (ca. 600 °—800 °) brunrødt til matrødt. Sammenlign hermed de nederst i Tabellens Farveskala anførte Nuancer »lyst brun«, »lyst rødbrun« og »mere eller mindre lyst (mat) rød eller brunrød«, hvilke Farver er karakteristiske for mere eller mindre svagt brændte Rør. Særlig de 3 lyst brune Rør er meget svagt brændte, hvilket navnlig deres ringe Syrefasthed er Vidnesbyrd om. Ved Brænding til Temperaturer mellem ca. 800 ° og ca. 1100 ° er Jerntveiltets Farve stærkt rødt, jfr. Tabellens næste Farvebetegnelse »rød«. Ved højere Temperaturer indtræder en Dissociation af Jerntveilte til Jernforilte tildels under Dannelse af Jernmellemilte saaledes, at Farven bliver rødviolet—blaaort. Sammenlign hermed Tabellens Farvebetegnelse »stærkt, tildels mørkt, rødbrun, brunrød eller rød, tildels med svag violet Tone« for de stærkest brændte Rør.

Gulbrændende Ler faar sin gule Farve derved, at der under Lerets delvise Smeltning dannes det gule Kalkjerntveilte-Silikat. Dette dannes imidlertid først ved ret høje Temperaturer (mellem 1000 ° og

Transportable TØRVE-VÆRKER.

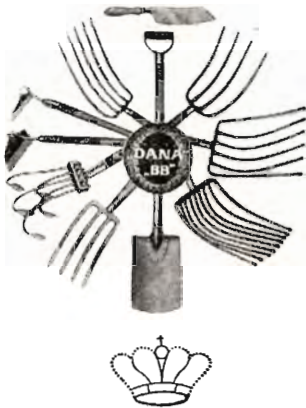
Vore nye, kombinerede Tørveælte-, -presse- og -formemaskiner, der muliggør en rationel Tørveproduktion paa simpel Maade og som anbefales og benyttes af anerkendte Tørvefabrikanter, fremstiller helt ensartede, stærke og hurtigtørrende Tørv af enhver Slags Tørvedynd. To à tre Mands Betjening, lille Anskaffelsespris.

A/S DE SMITHSKE
Jernstøberier & Maskinværksteder, Aalborg.

REMINGTON

Bedste og mest benyttede
Skrivemaskine.
Eneforhandler for Danmark:

L. KRISTENSEN
75, Raadhuspladsen,
København V.

„Dana“ Redskaber
forener Lethed med Styrke

Specielt Drænværktøj
leveres med fuld Garanti

A/S Brødr. Brincker
Grejsdal Hammerværk
pr. Vejle

Tegn Annonce i

Jydsk Telefonbog

Jydsk Telefon-Aktieselskab
Aarhus

Aktieselskabet

De danske Sukkerfabrikker

København

Frøavlscentret Hunsballe

Holstebro
Telefon 533

Frøavl
og Frøhandel

Varde Bank

Esbjerg Afdeling

Kongensgade 62
og Fiskerihavnen

Gode, stærke, brugte Tipvogne

1 1/2 m³, Rullelejer, Sporvidde 785 m/m, 7 Vogne uden
Bremse, 3 Vogne med Bremse, sælges fordelagtigt. Billet
mrkt. Tipvogne 1940, Nielsen & Lydiches Annoncebureau,
Vestre Boulevard 18, København V.

Brugte Skinner købes.

7, 10, 12, 15 og 17 kg. Skinner med Lasker
købes til højeste Dagspriser kontant.

Wilh. Cederberg,
København V. Vestre Boulevard 4

Dansk Eternit

Fabrik A/S
AALBORG
Tlf. 48 00

Cement-Asbest
Skifer-, Bølge- & Beklædningsplader.
Forespørg hos Deres
Bygningsmaterialforhandler.

Superfosfat og Kaligødning

er uundværlige **Raavarer** til Produktion af æggehviderigt Foder i Græs-, Lucerne og Lupinmarkerne, og til Produktion af kvælstofrig Grøngødning i Form af Sneglebægl.

Stryg elektrisk

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring.
 Telef. 14.350. Gensidigt Selskab. Reventlowsg. 14, Kbhvn. V.

Ansvarsforsikring

Automobilforsikring

Henvendelse til Kredsens Tillidsmand eller til Kontoret.

J. Chr. Petersens Papirhandel

„Hvælvingen“
ved Nikolaj Taarn
København K.

Hovedforhandler
af Statens Papir

Tryksager - Protokoller

Landbrugslotteriet.

Største Gevinst Værdi 80,000
 Kr. Præmie 10,000 Kr. Ialt
 i en Serie 38,000 Gevinster
 + en Præmie. — Tils.
 Kr. 1 Million 823,460. —
 Trækkes samtidig med
 Klasselotteriet.
 Lodsedler faas hos alle
 Kollektørerne samt i
 Hoved-Kollektionen, Frederiksberggade 2, København K.

TOMMERUP

HØRVARER

Indr. Varemærke

Aktieselskabet

HØRFABRIKEN I TOMMERUP

Eneste Fabrik der fremstiller

Duge, Servietter, Haandklæder og Lærreder af dansk Hør.

Kun direkte Salg til Private.

SPHAGNUM

STORE VILDMOSES TØRVEINDUSTRI A/S
 Telefon Nørhalne 15
 Sulsted St.

Brug Tørvemuld

til Jordforbedring i Haver og Planteskoler.
 Tørvemuld tilføjer Jorden Muldstoffer, saa Jorden bliver porøs og varm. Ved Dræning anvender man med Fordel Tørvestrøelse fra

1100° C.), medens Iltning af Jernforilte som ved det rødbrændende Ler foregaaer ved lavere Temperaturer. Da Jerntveilte som foran nævnt er brunt ved den svageste Brænding, er ogsaa de svagest brændte Rør af gulbrændende Ler lyst brunlige, ligesom Tilfældet er med Rør af rødbrændende Ler. Paa Grund af Kalkindholdet er de lyst graabrune. (Se Tabellens Farveskala). Ved noget højere Temperatur bliver Jerntveiltet rødt. Sammenlign hermed Tabellens Farvebetegnelse »hvidgraa med svag rødlig Tone«, der omfatter lidt stærkere brændte Rør, hos hvilken Dannelsen af Kalkjerntveilte-Silikat højst kan være i svag Begyndelse. Enkelte af disse Rør har en svag gullig Tone som Tegn paa en saadan begyndende Binding af Jernet i Silikat, medens det fri Jerntveilte viser sig ved den rødlig Tone. Ved endnu højere Temperatur bindes saa meget af Jernet under Dannelse af det gule Silikat, at Jerntveiltets røde Farve slet ikke mere kan gøre sig gældende, medens en gullig Farve bliver fremherskende. Sammenlign Tabellens »hvidgul« og bleggul«, der svarer til Rør, hvis Brændingsgrad dog endnu ikke er tilfredsstillende. Først naar Farven er udpræget gul, kan Silikatdannelsen regnes at have naaet et saadant Omfang, at Rørens Holdbarhed er tilfredsstillende. Naar Garbrændingen har naaet sin Kulmination umiddelbart før Klinkbrænding vil Kalkjerntveilte-Silikat give Teglet en brungul eller grøngul Farve, hvilken er Tegn paa en høj Grad af Modstandsdygtighed. Der kan være Grund til under Henviisning til det, som er anført under Afsnittet »Kalkindhold«, at minde om, at gulbrændende Ler har et kort Sintringsinterval. Farvenuancerne mellem svag gullig Tone og grøngul repræsenterer formentlig et forholdsvis kort Temperaturinterval.

De flammede Rør er fremstillet af gulbrændende Ler, men har ved Brændingen faaet et ganske tyndt rødt Yderlag enten paa hele Overfladen eller over større eller mindre Dele af denne, oftest fordelt som noget udflydende brede Længdestriber, mellem hvilke den gullige Grundfarve er overvejende. Det saakaldte flammede, røde Yderlag er oftest mindre end 1 mm tykt.

Fischer-Møller giver i »Teglværkskemi« en Forklaring paa Flamingen omtrent saaledes: Efter utilstrækkelig Forvarmning af Rørene (daarlig Smøgning) kan der i den paa Rørens fri Overflader fortættede Fugtighed opsuges Svovlsyre fra Forbrændingsluften, stammende fra Svovlkis-holdige Kul. Svovlsyren kan da binde saa meget af Kalken, at der ikke er tilstrækkeligt af den til Dannelse af det gule Silikat. Jerntveiltets røde Farve bliver da dominerende i det tynde Yderlag paa de Steder, hvor denne Proces har kunnet foregaa uhindret af Rørens Berøring med andre Rør.

Hewitt Wilson giver i »Ceramics, Clay technology« en anden Forklaring paa Flaming, omtrent som følgende: Den fremkommer

som en gylden til rødbrun Overfladefarve ved Udkrystallisering af Jerntveilteforbindelser (navnlig Jernsilikat) under langsom Afkøling i iltende Luft af gulbrændende Teglvare, der har været brændt i afiltende Luft og udsat for høj Temperatur, nemlig naar Teglets Overflade har været direkte udsat for Flamme fra Fyret, saaledes at der er opstaaet overfladelig Smeltning, som er nødvendig for Dannelsen af Krystallerne, der (efter Henderson) giver stærkere Rødfarvning end amorfe Jerntveilteforbindelser. De stærkt farvede Krystaller dannes kun under den langsomme Afkøling af det overfladigt smeltede Tegl ved successiv Omdannelse af Jernforilteforbindelser, og ikke under Dannelsen af disse sidste ved Iltning under Ophedning.

Antagelig har begge Forklaringer Gyldighed. Naar det flammede Yderlag er blødt og Flamningsfarven lyst rød, kan Flamningen antages at være opstaaet i Overensstemmelse med den første Forklaring. Er det flammede Lag derimod haardt og Farven dybere (mere bronzelignende), kan Flamningen tænkes at skyldes den sidst omtalte Proces. I hvert Fald kan denne ikke være Aarsagen, hvis Yderlaget er blødt og usintret. Paa den anden Side er der formentlig ikke noget i Vejen for, at Flamning i et haardt Yderlag kan skyldes en Svovlsyre-virkning.

Det antages ret almindeligt, at en Flamning er en vis Sikkerhed for en god Rørkvalitet. En Flamning i Overensstemmelse med den første Forklaring kan imidlertid udmærket godt tænkes at forekomme paa Rør, der er fremstillet ved for svag Brænding. En Flamning ved Krystaldannelse, som jo forudsætter en høj Temperatur, kunde derimod tænkes at yde større Sikkerhed for en god Brænding, men der kan ikke være noget i Vejen for, at Rørene kan være utilstrækkelig gennembrændt.

Da der saaledes kan være Grund til at tvivle om Rigtigheden af den almindelige Antagelse om flammede Rørs Holdbarhed, har Forf. undersøgt nogle flammede Rør af forskellig Oprindelse, bl. a. de i Tabellen anførte.

Disse Rør er ordnet i Tabellen efter Farvenuancer i Brudflader fra Rødgult til blegt Graagult saaledes, at Rækkefølgen er bestemt efter aftagende rødlig Farvetone. Flamningsgraden er i Rubriken »Farve« betegnet ved Tallene 1—4. 1 betyder, at Røret er rødflammet paa indtil $\frac{1}{4}$ af Yderfladen, 2 at det er flammt paa $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ af Yderfladen, 3 paa $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ og 4 fra $\frac{3}{4}$ til hele Yderfladen.

Det ses af Tabellen, at Rørene har udvist væsentlig forskellig Syrefasthed. Der er ikke noget, som tyder paa, at denne er afhængig af Flamningsgraden, rettere Flamningens Udbredelse, saaledes som denne er udtrykt ved Tallene 1—4. Ingen af Rørene har været

udpræget syrefaste, idet de mest modstandsdygtige Rør har vist svag Syrevirkning, endog Rør af stor Haardhed og Brudstyrke.

Alle de prøvede bløde og stærkt vandsugende Rør, som stammer fra samme Levering og hvis flammede Partier har en stærk men ret lys rød Farve, har vist sig at være syresvage (stærk eller stærk-meget stærk Syrevirkning). Deres Indhold af syreopløselig Kalk er ogsaa ret stort, og deres ringe Haardhed (sammenholdt med Magringsgraden) og store Vandsugning viser, at de er utilstrækkelig brændt. Skønt disse Rør tildels er stærkt flammede, er deres Kvalitet under det Lavmaal, der maa forlanges af Rør, hvis Anvendelse kan tilraades.

Undersøgelsen har imidlertid vist, at heller ikke alle ret haarde flammede Rør er af tilfredsstillende Holdbarhed. De fleste af Rørene fra Teglværk Nr. 6, som alle er ret haarde, og hvis Flamning er noget mørkere, nærmest rødbrun, har tilfredsstillende Syrebestandighed (svag Syrevirkning). Men et af disse Rør (Nr. 71) er utilfredsstillende i denne Henseende, idet det nærmest har vist stærk Syrevirkning. Skønt Rørets Overflade er ret haard, er Røret ikke tilstrækkelig gennembrændt, hvilket ogsaa tydeligt viser sig i Brudfladers Farve. Nærmest indenfor de flammede Yderlag er Farven graaligt rødgul, medens Teglet midt i Rørvæggen er lyst og rødligt brunt, og her bruser det stærkt med Syre, hvilket ikke er Tilfældet i Yderlagene.

Det kan altsaa slaas fast, at flammede Rør meget vel kan være af god Kvalitet, men at Flamningen ikke er nogen Garanti for Kvaliteten. Vil man have Sikkerhed derfor, maa man ogsaa undersøge Brudfladernes Farve og Rørenes øvrige Egenskaber som Haardhed, Vandsugning, Kalkindhold m. v.

De begrænsede Slutninger angaaende Rørfarvens Forhold til Rørenes Forvitningsfasthed, der kan uddrages af den under Afsnittet »Kalkindhold« anførte af Kristensen opstillede Tabel over Rørunder søgelser, er overensstemmende med det i nærværende Afsnit anførte.

Resume :

Struktur.

Teglets Struktur bør være saa ens og jævn som muligt uden Korn af anden Beskaffenhed end Hovedmassen, uden Lagdeling eller Cirkulærspaltning. Rørene bør være uden Længderevner, uden Tværspækker og uden krydsende Revner. De bør være glatte baade ud og indvendig, og Endefladerne bør være nogenlunde glatte. Strukturen maa ikke være løs og melet, saa Rørene er stærkt afsmittende. Strukturfejl tyder paa daarligt eller utilstrækkeligt bearbejdet Raa-

materiale (paa Fejl ved Tørringen) eller paa for svag Brænding og forringer Rørenes Holdbarhed.

Haardhed.

Rørenes Haardhed er afhængig af Raamaterialets Beskaffenhed og Brændingens Styrke. Blandt Rør fremstillet af samme Raamateriale vil de haardeste være de stærkest brændte og mest modstandsdygtige. Et stort Sandindhold formindsker Haardheden saaledes, at denne kan være ringe hos meget magre Rør, selv om disse ved en god Brænding har opnaaet tilstrækkelig Forvittringsfasthed.

Haardheden kan f. Eks. prøves ved 1.) at bestemme Boredybden ved Boring i Rørene paa ensartet Maade, 2.) at bestemme Ridsedybden ved Ridsning med en Kniv, 3.) at bedømme den Lethed, hvormed Rørene ridses med en Bronzemønt. (Her har været stillet det Krav, at Rørene ikke maa kunne ridses, et Krav, der sikkert er for stærkt). 4.) at prøve, om Rørenes Kanter kan skrabes med en Negl. (Hvis dette uomtvisteligt er Tilfældet, bør Rørene betegnes som for bløde og kan i Almindelighed regnes at være for svagt brændt). 5.) at sammenligne Rørenes Klang efter Slag f. Eks. med en Hammer (Klangen er hos haarde Rør høj, skarp og kort, hos bløde Rør lavere, blødere, undertiden dump, men ofte smukt klingende og ret længe tonende. Foruden af Haardheden er Klangen afhængig af Strukturen, Fugtighedstilstanden, Rørstørrelsen og Godstykkelsen og endelig af mulige Fejl som Revner og lign.).

Brudstyrke.

Prøver for Brudstyrke giver Oplysning om Rørenes Materialekvalitet. Styrken er navnlig afhængig af Magringsgraden og Brændingsgraden, idet den er aftagende ved tiltagende Magring og tiltagende ved tiltagende Brændingsstyrke. Naar Raamaterialet er ens, er Holdbarheden tiltagende med Brudstyrken. Men Brudstyrkeprøver bør, naar de anvendes i Almindelighed (paa Rør fremstillet af forskelligt Raamateriale), betragtes som Prøver kun for Styrke og ikke for Holdbarhed.

Ved Prøvning efter de tyske Normers Metode (Bøjningsprøve) vil antagelig de fleste danske Rør vise en Styrke, som er mindre end den i de nævnte Normer foreskrevne (Brudstyrke $= \frac{P}{s(d+s)} = 50$ kg pr. cm^2 . P=Brudbelastning i kg; s=Godstykkelse i cm; d=Rørlysning i cm).

For Rør, som skal nedlægges i store Dybder, vil det maaske være rimeligt at kræve en lignende Styrke. Men da Rør fremstillet af pas-

sende magert Ler kan have fuldt tilfredsstillende Materialekvalitet med god Forvittringsfasthed, selv om Brudstyrken er væsentlig mindre, vil det ikke være nødvendigt under alle Forhold at stille dette Styrkekrav. Antagelig bør for Rør, der skal anvendes i almindelige Drændybder, forlanges en Minimumsbrudstyrke paa 20 kg pr. cm², et Krav, der vil kunne opfyldes af de langt fleste danske Rør.

Slagstyrke.

Slagstyrken er et Maal for Rørenes Sejghed eller omvendt deres Skørhed. Stærkt brændte Rør af fedt Ler er mere skøre end noget svagere brændte og mindre fede Rør. I Almindelighed vil de brudstærkeste Rør være de skøreste, men meget brudsvage Rør vil ogsaa være slagsvage uden egentlig at være skøre.

Kalkindhold.

Kalkkorn af Størrelse over ca. 2 mm bør ikke findes i Rørene. Ved den brændte Kalks Omdannelse til kulsur Kalk vil saadanne Korn nemlig udvide sig og foraarsage Afsprængninger.

Fint fordelt Kalk bevirker ikke saadanne Afsprængninger, men er, naar den forekommer i væsentlige Mængder, paa anden Maade til Skade for Rørenes Holdbarhed. Hvis Kalken ikke ved stærk Brænding har forenet sig med Lerjord og Kiselsyre til Kalk-Aluminiumsilikat, opløses den let af Jordsyrer, hvorved Røret, hvis Kalken er til Stede i større Mængder, mørnes eller smuldrer hen. En oprindelig Mængde af syreopløselig Kalk formindskes ved tiltagende Brændingsstyrke og dermed tiltagende Binding af Kalken i Silikat. Rør, som indeholder 6 % eller mere syreopløseligt Kalkilte (CaO), vil være stærkt udsat for Hensmuldring. Kalkindhold paa henimod 3 % vil som Regel ikke medføre eller være Udtryk for nogen Risiko (saaledes at forstaa, at endog ikke et særligt lavt Kalkindhold er nogen Garanti for Holdbarhed, idet det ikke behøver at skyldes en god Brænding, men kan bero alene paa et oprindeligt lavt Kalkindhold). Kalkmængder mellem 3 og 6 % kan træffes hos baade holdbare og uholdbare Rør, vel nok hyppigst hos de sidste. Ved Køb af Rør vil det være rimeligt at betinge sig, at Mængden af syreopløseligt Kalkilte ikke maa overstige 4 %.

En Prøve for Brusning med Saltsyre paa vandmættede Rørs Brudflader kan i nogle Tilfælde give Oplysning om Rørenes Kalktilstand og derved om deres Holdbarhed. En stærk Brusning er ensbetydende med ringe Holdbarhed. Derimod kan man ikke af manglende, svag eller moderat Brusning slutte noget om Holdbarheden.

Syrebestandighed.

Denne er af afgørende Betydning for Rørenes Modstandsdygtighed mod kemisk Forvitring under deres langvarige Leje i Jorden, hvor de er udsat for mere eller mindre vidtgaaende Opløsning navnlig ved Humussyre, Svovlsyre og Kulsyre.

Af Betydning for Syrefastheden er Raamaterialets oprindelige Indhold af Kalk og Brændingsgraden, navnlig det sidste, idet selv oprindeligt kalkrigt Tegl kan blive syrefast ved stærk Brænding, og selv kalkfattigt Tegl er syresvagt efter svag Brænding.

Magringsgraden er uden væsentlig Betydning for Syrefastheden.

Frostbestandighed.

Næppe noget Drænrør kan i vandmættet Tilstand i Længden undgaa Beskadigelse, naar det er udsat for skiftende Frost og Tø. Men der skal i Almindelighed et stort Antal Frysninger med mellem-liggende Optøninger til for kendeligt at beskadige Drænrør.

Svagt brændte, bløde og stærkt porøse Rør af kalkrigt Ler er mindst modstandsdygtige mod Frostsprængninger.

En passende Magring af Raamaterialet maa antages at forøge Rørenes Frostfasthed.

Vandsugningsevne.

Kun ved Sammenligning af Rør af samme Materiale (fra samme Levering) giver Vandsugningsevnen sikre Oplysninger om Forskelle i Brændingsgrad. Vandsugningsevnen er som Regel aftagende med tiltagende Brændingsgrad, men de aller svagest brændte Rør kan være mindre vandsugende end stærkere brændte. Rør med særlig stor Vandsugning bør vrages. Ved Fastsættelse af Betingelser for Levering kan Grænsen formentlig passende sættes ved 20 %.

Vandgennemtrængelighed.

Stærkt brændte Rør af Raamateriale, som ved Brændingen opnaar stor Haardhed og Brudstyrke (forholdsvis fedt Ler), kan ikke optage gennem Rørvæggene Vandmængder, som kan være af væsentlig Betydning for et Dræningsanlægs Virkning. Dette kan derimod være Tilfældet med ret svagt brændte Rør af kalkrigt Ler og med godt brændte Rør af kalkfattigt, magert (sandrigt) Ler. De sidste har tilfredsstillende Forvitnings-Holdbarhed, men moderat til ringe Brudstyrke. Naar Brudstyrken er over et vist Mindstemaal, kan saadanne magre Rør regnes at være tilfredsstillende, og de har som Tilgift den

Egenskab at kunne lade en ret betydelig Mængde Vand passere gennem Rørvæggene, en Egenskab, som antagelig kan blive til Nytte ved Rørenes Anvendelse i vanskeligt gennemtrængelig Jordbund eller Jord, som er tilbøjelig til at tætte Stødfugerne.

Farve.

Med Hensyn til Farve kan man inddele Drænrør i 3 Hovedgrupper, idet Rørenes forholdsmæssige Indhold af Jern og Kalk og særlige Forhold ved Brændingen er afgørende for, hvilken Gruppe de maa henføres til. Disse Grupper kan betegnes saaledes: 1. Rør af rødbrændende Ler, 2. Rør af gulbrændende Ler og 3. Rør af gulbrændende Ler, som er flammede.

Af et Drænrørs Farve vil man som Regel kunne gøre nogenlunde sikre Slutninger om dets Kvalitet, dets Forvittringsfasthed, idet baade denne og Farven er Resultater af Raamaterialets Beskaffenhed og Brændingens Styrke. Som Hovedregel gælder, at de kraftigste og mørkeste Farver inden for hver af Hovedgrupperne er Tegn paa den stærkeste Brænding. Lyse og forholdsvis svage Farver vil som Regel være Tegn paa for svag Brænding. Lyst brune Farver er Resultat af særlig svag Brænding.

For Rør af rødbrændende Ler er mørkt røde Farver, især med violet Anstrøg at foretrække, medens lysrøde og matrøde Farver giver Grund til at formode en ret svag Brænding, og lysebrune Farver vidner om daarlig Holdbarhed paa Grund af særlig svag Brænding.

Hos Rør af gulbrændende Ler maa kræves helt gule, helst stærkt gule eller endnu bedre brungule eller grøngule Farver, om man skal kunne være sikker paa tilstrækkelig Holdbarhed. Hvidlige Farver tyder paa for svag Brænding og dermed følgende ringe Forvittringsfasthed, medens graabrune Rør er ganske uholdbare paa Grund af meget svag Brænding. Svagt brændte Rør af gulbrændende Ler har paa Grund af stort Indhold af syreopløselig Kalk som Regel ringere Holdbarhed end svagt brændte Rør af rødbrændende Ler.

En Rødflamning af Overfladerne paa Rør af gulbrændende Ler giver alene ikke nogen Oplysning om Rørenes Kvalitet og Holdbarhed. Ved Bedømmelsen maa der ogsaa tages Hensyn til Farven i Brudfladerne, med Hensyn til hvilken der gælder noget tilsvarende som anført om Farven hos uflammede Rør.

Mellemparver mellem Rødt og Gult giver ikke sikker Oplysning om Brændingsgrad og Holdbarhed, idet de kan skyldes enten for svag Brænding eller et særligt Forhold mellem Mængderne af Kalk og Jern.

DE GAMLE FORTALTE - Midtjydske Kulturbilleder.

I Anledning af den kendte kulturhistoriske Forfatter, Museumsforstander *H. P. Hansens* 60 Aars Fødselsdag i Efteraaret foranledigede en Kreds af hans Venner en Række af hans Dagbladsartikler samlet og udsendt i Bogform paa Aarhus Universitetsforlag under ovenstaaende Titel, der angiver Indholdets Tilblivelsesform.

For den, der interesserer sig for midt- og vestjydske Kulturhistorie, er Bogen en Kilde til megen Glæde og megen Viden. Forfatteren har skildret Besøg hos og Samtaler med gamle Mennesker, de fleste tæt op imod de Hundrede Aar. I hvert eneste Bidrag faar man Dagliglivet for et Par Slægtled tilbage belyst, saaledes at de Smaating, som ellers er gaaet i Glemmebogen eller overset, paa en fornøjelig Maade dukker op og er med til at danne Baggrunden for hele Tidsbilledet. Det er Menneskets Handlemaade og Gøremaade — dets Tanker om Tingenes Aarsag — der her saa illustrerende kommer frem i Samtaler med jævne Mennesker.

Bogen er forsynet med mange gode Billeder af de Hedeboender, der omtales. Den er skrevet letlæselig og fornøjelig. Den har Dagbladsartiklernes lettilgængelige Form, men Videnskabsmandens Dybde og Sikkerhed i Indhold. Blev al Kulturhistorie givet paa lignende Maade, vilde det blive noget af Læseverdenens mest søgte Stof.

En af de gamle fortæller følgende om den Gaard i Vorgod, hvor han tjente omkring 1864:

»Her i denne Gaard fik man Kaffe fem Gange — om Dagen, tænker Læseren vel? Nej, det var — om Aaret! De fik Juledag, Paaskedag, Pinsedag og *te Lu'ndmarken*. Det var de fire Gange, og den femte store Højtidsdag, det var den Dag *æ gam'l Sow' sku slaw'tes!* Men ved Vorherres eller Skæbnens Tilskikkelse fik de Kaffe seks Gange det Aar, Ole tjente der. Det var jo stik imod Naturens og Hjemmets Orden, men *Gammelmuw'er* gik hen og døde, og saa fik man Kaffe paa hendes Begravelsesdag! Men de fik da ellers en knagende god Kost, for de fik Grød enogtyve Gange om Ugen. De fik *Mjøl'grør te Dâw'er, Bo'ggrør te Ondnen og Su'rgrør te Næl'er*. Der var en vis Orden der, ogsaa med Hensyn til Spisningen. De maatte, naturligvis, kun tage en Skefuld Mælk til hver Skefuld Grød, det forstaar sig; men de maatte dog tage en Skefuld Mælk, før de ret begyndte — det var for at faa Skeen blødt. Sammenlignet med vor Tid herskede der jo en vis Sparsommelighed; men denne kunde være meget større andre Steder. Jeg tror, det var et Sted i Kølkiær, hvor man kun kunde faa en Skefuld Mælk til hver tredie Skefuld Grød — fordi man havde saa lidt Mælk!

Kød havde man nok af, og deraf fik Folkene alt det, de ønskede.«

Saadan er Bogens Tone og Indhold — værd at læse.

has.

UNDERSTØTTELSSEFONDET FOR HEDESELSKABETS TJENESTEMÆND.

Fondet blev oprettet den 13. August 1907.

Fondets Formaal er at understøtte særlig uheldigt stillede Enker eller Børn efter afdøde Tjenestemænd og særlig uheldig stillede Tjenestemænd eller forhenværende Tjenestemænd.

Fondet opretholdes og forøges af de Midler, der ifølge Hedeselskabets Forsørgelseskasses Vedtægter tilfalder det, samt ved frivillige Gaver.

I Henhold til Fondets Vedtægter har der for Aarene 1940, 1941 og 1942 været afholdt Valg af et Medlem til Bestyrelsen. Kasserer V. Iversen, der afgik efter Tur, ønskede ikke Genvalg, hvorefter Bogholder E. Jensen blev valgt.

Regnskab for 1939.

Indtægt.

Beholdningen fra 1938	Kr. 1314,87
Foreningen af Hedeselskabets Tjenestemænd	» 100,00
Grosserer Sophus Oppenheim, København, Gave	» 300,00
Provision fra Hedeselskabet for de af Tjenestemændene i 1939 indmeldte Medlemmer	» 56,25
Renter	» 2048,55
	Kr. 3819,67

Udgift.

Udbetalte Understøttelser	» 1450,00
	Kr. 2369,67

Foruden foranstaaende Kassebeholdning ejer Fondet:

6000	Kr. 5 S. 4	0/0	jydske	Landejendomsb.	Kreditf.	Obligationer.
34000	Kr. 6 S. 4 ¹ / ₂	0/0	do.	do.	do.	do.
5000	Kr. 7 S. 4 ¹ / ₂	0/0	do.	do.	do.	do.

Viborg, den 16. Januar 1940.

J. Parbo. V. Iversen J. P. Olesen.

Regnskabet eftersat og sammenlignet med Bøgerne. Beholdningen i Sparekassen og Værdipapirernes Paalydende fandtes overensstemmende med det i Regnskabet opførte.

Viborg, den 16. Januar 1940.

Vilh. Lund.

MINDRE MEDDELELSER.

T. P.-Pladerne.

T. P. Træbeton-Pladerne fra de vestjydske Hedeplantager er blevet en Sukces. Alene i Sæsonen 1939 er der anvendt 80171 Stk. T. P. Plader indenfor dansk Byggeri.

Med Hensyn til Hovedforhandlingen af T. P. Træbeton-Pladerne er der heri sket en Forenkling, idet denne nu varetages af Firma *V. Meyer*, København, i Distriktet Øst for Storebælt og af *A/S L. Hammerich & Co.*, Aarhus, i Distriktet Vest for Storebælt.

*

Plantagehandel.

Fru Læge *Fabricius*, Feldballe, har overdraget sin Ejendom, Fruerlund, med Plantørboligen ved Øjesø til sin Datter, Fru Rylle Friis, Langesøgaard. Arealet omfatter ca. 400 Tdr. Land, der hovedsagelig er beplantet med Naaletræer.

*

Stjaalet en Plantage.

Et usædvanligt Irækt Tyveri er før Jul begaaet hos Gdr. Fr. Flintholm, Gammelby i Læborg.

Gaardejeren har et Stykke fra sin Ejendom en Granplantage paa godt en Tønde Land, og noget efter Nytaar opdagede han, at bortset fra den yderste Række Træer var der kun Stubbene tilbage. Nogle dristige Tyve havde fældet og fjernet i læssevis af Træer, der repræsenterede en Værdi paa flere Tusinde Kroner.

*

Norsk Brænde-Opkøb.

Den norske Regering har først i Februar afsluttet Kontrakt med de norske Skovejorganisationer om Køb af 350,000 Favne Ved (pr. Favn 2,41 Kubikmeter) til et Reserverlager, hvis der opstaar Brændselsvanskeligheder i Norge. Det er Meningen, at en Række Kommuner skal overtage en forholdsvis Part af Købet. Hugsten skal foregaa inden 1. Juni i Aar. Forbrugerne skal betinge sig, at Brændet yderligere opbevares et Aar paa Stedet. Brændet skal samles paa forskellige Centralsteder. Prisen er fastsat til fra 25—32 Kr. pr. Favn efter Art og Kvalitet.

Dansk Plantageforsikringsforening

tegner Forsikring af Genplantningsværdien for Naaetræs-plantager overalt i Danmark. Indskud een Gang for alle 50 Øre pr. ha, dog ikke under 1 Kr. Aarlig Præmie pr ha 15 Øre, dog ikke under 50 Øre. Vedtægter og Indmeldelsesblanketter faas ved Henvendelse til

FORENINGENS KONTOR I VIBORG.

„KUSTOS“ KREATURFORSIKRINGSFORENING
STIFTET AF DANSKE LANDMÆND 1881
FORSIKRER HESTE, KVÆG, FAAR OG SVIN
KONTOR: HAVNEGADE 4, AARHUS TELEFON NR. 1300

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telf. 1400 (3 Linier)

Sct. Mathiasgade 68
Kontortid:
Kl. 9—2 og Kl. 5—6

Traktorpløjning og Knivharvning.

af Hede, Mose og Eng udføres efter Aftale til enhver Tid billigt og godt. Reference: Hede-selskabet og Hedebruget.

Vilhelm Jørgensen,
Randrup pr. Viborg.

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontortid:
9—2 og 5—6
Telefon: 1500
(5 Linier)

VIBORG ANDELS-SVINESLAGTERI

Vore Udsalg bringes i Erindring

Telefoner 137 og 779

SOPHUS BERENDSEN A/S

V. FARIMAGSGADE 41
KØBENHAVN V

KANNIKEGADE 18
AARHUS

ALT ENTREPRENØRMATERIEL

DAMP- OG DIESELLOKOMOTIVER
GRAVEMASKINER - TIPVOGNE - SPOR

LEVERANDØR TIL HEDESELSKABET

Aktieselskabet

AARHUS PRIVATBANK

— stiftet 1871 —

Aarhus:
Hovedkontor.

København:
Nygade 1.

Aktiekapitalen & Reserver ca. 17 Mill. Kr.
hæfter til Sikkerhed for alle Indskud.

A. Philipsen & Co., Viborg.

Maskinanlæg - Automobiler.
Telefon 532—1064.
Elektriske Anlæg - Vandværks-
anlæg. Telefon 174—274.

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer en gros.
Bogtrykkeri.
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31—33.
Telf. Viborg 802—803.

DRIK JYDSK ØL I JYLLAND

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF.

LEVERANDØRER TIL DE SAMV. PLANTNINGS-
FORENINGER OG HEDESELSKABET

Johannes Rain & Søn

SKOVFRØKONTORET

København-Valby

Alt i Forstplanter,

Skovfrø, Grundstammer,
Frugtræer, Roser,
Sirbuske m. m.
Prislister franko paa Forlangende.

VEJLE AMTS PLANTESKOLE
& TH. FROST'S SKOVFRØHANDEL - BØRKOP

Spejlborgs Planteskole

Brønderslev
Telefon 382

Skov-,

Læ- og
Hækplanter

Brostrøms
Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle
Planter for Have,
Mark og Skov —

*Haardføre og veldrevne
Arter for ethvert Formaal*

Forlang Tilbud
Vi garanterer Kvaliteten

Hulkjærhus
Planteskole

Rødkjærbro
Telefon Ans 25

Planter til
Skove
Læhegn
Haver

Vi er Købere til

større og mindre Partier af
2/2, 2/1, 2/0 NAALETRÆER
Tilbud imødeses gerne

Skærbæk Planteskole

Telefon 51 og 131

P. KRUSES
PLANTESKOLE

- MUNDELSTRUP -
Telefon Tilst-Nr. 7

Skovplanter
Haveplanter

Forlang Prislister eller Tilbud

Frøkontoret

(for undersøgt Markfrø)
— Grundlagt 1887 —

KOLDING
Telefon 43

1/8 Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896
Telf. 94 Skive

Frøavl Frøhandel

PALUDANS
PLANTESKOLE

— KLARSKOV —
130 Tdr. Land.

Skovplanter,
Hæk- og Hegnsplanter,
Allétræer,
10 Millioner Prikleplanter.

Forlang Prislister.

TELEFON KLARSKOV NR. 9.

100.000 ²/₂ Sitkagran, Q. Chr. Isl.

50.000 ²/₁ Bjergfyr

15.000 ¹/₁ jap. Lærk

til Salg.

Guldager Planteskole.

Skovrider Heineth, Guldager.

Lyskopi - Zinktryk

Aarhus Lys- &
Zinktrykanstalt

Frederiksalldé 60, Aarhus

Skovle . Spader . Grebe

og alle lign. Redskaber med hosstaaende indr.
Varemærke „Himmelbjergtaarnet“ stemplet
i Staalet er **Landets bedste og dog letteste**
Fabrikat. — Leveres med fuld Garanti.

Lysbro Fabriker
ved Silkeborg

*De faar enestaaende Udnyttelse
af den lette Tørvejord ved at anskaffe*

Søren Jensens Forælder

pat. a.

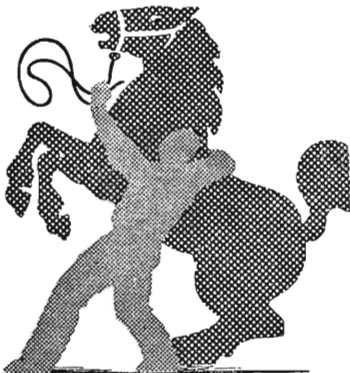
*Gennemprøvet i Produktion 1 Aar
Kapacitet: 60—70000 Tørv pr. Dag*

Fremstilles og forhandles af

Johs. Mikkelsen, Fabriken „Hjerm“
Kjellerup = Telefon 49

*Alle Maskiner til Tørvefabrikation fremstilles
Komplette Tørveværker projekteres og anlægges*

FORLANG TILBUD

Brug **RANDERS**
REB

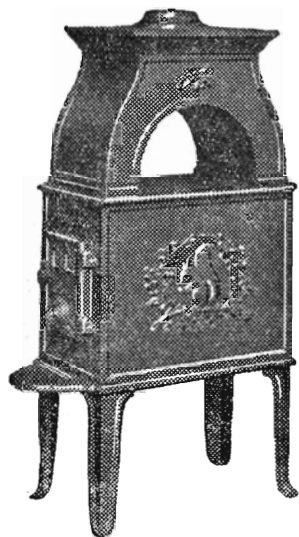
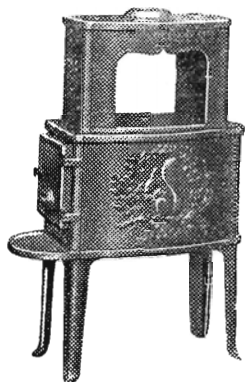

CODAN
Gummistøvler

— de bedste, der
kan fremstilles —

MORSØ BRÆNDEOVNE

kan leveres i 12 forskellige Størrelser
og Udførelser

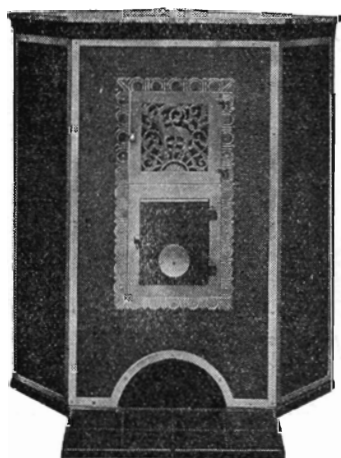

Nyhed:

MORSØ BRÆNDEKAMINER

specielt indrettet for
Brændefyring

6 forskellige Størrelser og
Udførelser

MORSØ STØBEGODS

A/S N. A. CHRISTENSEN & CO., NYKØBING MORS

Redaktion: Afdelingsleder N. Basse og Direktør, Skovrider C. E. Flensburg, Viborg.
Carlo Mortensens Bogtrykkeri. Viborg.

Sprit til teknisk Anvendelse.